

Tã Yēsũ ní I'daá Yūwánĩ ní sǐ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yūwánĩ Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ sǐ nĩ, sǐ sēé kánísã ẹ̀zĩrĩ rĩ pi ní, ìri ri kánísã 'dĩ'bée ndre nĩ. Cápĩtã 2-3 agá, sǐ kọ̀kọ̀bị ǎndiǎndi sēé kánísã ẹ̀zĩrĩ 'dĩ'bée ní cére, 'yo kọ̀pi ní kĩnĩ, kọ̀pi ã újákí ẹ̀sì ìvé ùnjĩkǎnyǎ agásì. Ímbá kọ̀pi kĩnĩ, ã ríkí dō kọ̀pi ọ̀cçũ 'dĩni drǎǎsĩyǎ, lē kọ̀pi ã áwíkí adrii ǎtí'bá Múngú vé ni, kọ̀pi ã adrikí ũkpó ũkpó ìvé ẹ̀'yĩngará agá. Cápĩtã 4-22 agá, Yūwánĩ ũlũ tã 'í ní ndreé ìndrìlìkì agá rĩ pi. Ìndrìlìkì rĩ pi i'dakí ũkpó Múngú vé rĩ, ǎzini d̄ngará Múngú vé rĩ. Ìndrìlìkì rĩ agá 'daá, Múngú i'da ìvé jìkó 'bá vũ dr̄gè nōgó rĩ pi ní ùnjĩkǎnyǎ 'ozú rĩ vé tã. I'da lètì Kúrísitō ní ìmùzú ũkpó ùnjĩkǎnyǎ vé rĩ ndèzú rĩ vé tã, ǎzini ìri ní ìmùzú tã lizú 'bá tã áda rĩ gǎ'bá sǐ rĩ pi dr̄gè rĩ vé tã. Kúru Múngú ri ìmù vũ nōri iza rá, ìri gō vũ ú'dí ni gbi. 'Bá ẹ̀sì 'bǎ'bée Kúrísitō dr̄gè rĩ pi, kọ̀pi ìmù adri ìri be tr̄ vũ ú'dí rĩ agá m̄zú nyonyo.

¹ Tã ì ní sǐ búkũ nōri agá rĩ pi, Múngú sē kú Yēsũ Kúrísitō dr̄gè, Yēsũ Kúrísitō ẽ i'da rí tã ìmùpi 'i ngaápi mbēlēṅá 'dĩri ìvé ǎtí'bá rĩ pi ní. Yēsũ Kúrísitō ní mǎlǎyíkǎ ìpèzú ìmùzú tã rĩ i'dazú ìvé ǎtí'bá Yūwánĩ ní. ² Yūwánĩ ũlũ tã ì ní i'daá 'í ní ndreé 'dĩ'bée ǎrèvú cére. ũlũ ú'dùkó Múngú vé rĩ, ǎzini tã Yēsũ Kúrísitō ní átá rĩ. ³ 'Bá riipi tã ì ní ũlũ ìmù 'bá 'i nga'bá dr̄dr̄ 'dìlé, ì ní

sĩ 'dĩri lãápi rá, yĩpi rá, ãzini tã ni 'duúpi ngaápi rá rĩ, ĩri tãkĩri ĩsú rá. Lókĩ tã 'dĩri ní ímúzú 'i ngazú rĩ ícá ĩnyĩná gí.

Yũwánĩ sē mōdó kãńsã ézĩrĩ rĩ pi ní

⁴ Ma Yũwánĩ 'i, á sĩ kőkőkĩ 'dĩri sēé 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí kãńsã ézĩrĩ ãngũ Ẹzĩyã vé rĩ agá rĩ pi ní.

Ẹsĩ múké ãzini tãkĩri íngápi Múngú adriípi ínógósí anigé, ãndrũ anigé, úmvúlésĩ ímúpi rĩ vúgá, ãzini íngápi índrí ézĩrĩ adri'ba ĩrivé lúpá ẹndrẹti gé rĩ pi* vúgá, ⁵ ãzini íngápi Yēsũ Kúrísítō ú'dú céré riípi tã áda Múngú ní ẹzĩ rĩ 'duúpi ngaápi, tã ni ũlũúpi 'bá rĩ pi ní, í'dópi íngápi gōó ídri rú drĩdrĩ 'bá ũdrã'ba gí rĩ pi ãsámvú gé sĩ, úrípi 'bãgú rú 'bãgú vũ drĩgé nōgó rĩ pi drĩgé rĩ vúgá rĩ, ã adri ĩmi be.

Yēsũ Kúrísítō lē 'bã rá, ọyũ 'bã 'bávé ũnjĩkãnyã agásĩ ívé ãrí dãápi rĩ sĩ. ⁶ Yēsũ ku nóni mālũngã rĩ 'bã drĩgé, 'bã ní nóni adrizú ãní atala rú, 'bã ní rizú ẹzĩ Ẹtẹpi Múngú vé rĩ ngazú nō. Dĩngará pọwũpọwũ Yēsũ Kúrísítō vé rĩ, ãzini ũkpō ĩrivé rĩ ã adri mužú nyonyo! ãmĩnã.

⁷ ĩmi ndrekí drĩ ká! ĩri ímú ĩgō ĩrĩbĩti agásĩ,

'bã rĩ pi ãrěvú céré nga ímú ĩri ndre ĩ mị sĩ.

'Bã ándúrú ĩri ũsō'ba ọjũ sĩ rĩ pi, kọpi kpá céré ímú ĩri ndre rá.

'Bã vũ drĩgé rĩ pi céré ímú ĩri ē ĩzãngã 'bã rá.

Ádarú tã rĩ ímú 'i nga sũ 'dĩri tĩni! ãmĩnã.

* **1:4** 1:4 Índrí adri'ba ézĩrĩ rĩ pi: 'Dĩri lẹti ãzi ĩ ní Índrí Uleteré rĩ zizú rĩ.

⁸ Úpí Múngú kīnī, “Ma Álīfā 'i, āzini Ōmégā 'i.† Ma Múngú Ūkpō 'Dīpa 'i, adriipi ɪnógósɪ anigé, āndrū anigé, úmvúlésɪ ɪmúpi rī 'i.”

Yūwánī ndre Yēsū vé tā ɪndrīlīkī agá

⁹ Ma Yūwánī 'i, ɪmi ógúpɪ, 'bá rikí ɪzāngā nyaá, āzini ɛsɪ úmbé ɪzāngā rī ā nyangará gá ɪmi be trú, 'bá ní mālūngā Yēsū vé rī ɛ'yī rī ā tā sī. Pēkí ma mužú āngū 'i lɪpi kú ngu yī agá, ɪ ní zɪ Pátimōsɪ rī gé, má ní tɪ Múngú vé rī ūlūú, āzini má ní tā Yēsū vé rī ūlūú rī sī. ¹⁰ ʋ'dú ɪ ní rizú Úpí Múngú ri ɪnjɪzú 'dāri gé, ɪndrɪ Uletere rī ású ma, má ní ʋ'dúkó yɪzú mâ vúdrɪ gé 'dāá, átá ʋ'dúkó be ʋrɪ 'dāá sɪ jɛlɛgú ní ó'ú rī tɪnɪ. ¹¹ ʋ'dúkó rī ní 'yozú má ní kīnī, “Í sɪ tā mí ní ndreé 'dɪ'bée ārɛvú céré búkū traátra rī agá, 'ɪ pɛ mužú 'bá Yēsū ri ɛ'yɪ' 'bá gɪ kānísā kūrú Ēfésō vé rī agá rī pi ní, kūrú Sēmérínā vé rī agá rī pi ní, kūrú Pārāgāmū vé rī agá rī pi ní, kūrú Tāyītírā vé rī agá rī pi, kūrú Sārādɪsɪ vé rī agá rī pi ní, kūrú Filādēlɪfiyā vé rī agá rī pi ní, āzini kūrú Lāwōdīkiyā vé rī agá rī pi ní.”

¹² Má kā ma újá 'bá átapi má be rī ndreé, á ndre aya ɛzɪrɪ ɪ ní údé dábū sɪ ni pi, ū'bākí tādú'bā ɛzɪrɪ kōpi sɪgé. ¹³ Aya ɛzɪrɪ 'dɪ'bée āsámvú gé 'dāá, á ndre 'bá āzi ɪndré sɪ 'Bá Mvā‡ tɪnɪ, su bōngó akoóko rɪkɪ cɪmgbá caá pá gá

† **1:8** 1:8 Ma Álīfā 'i, āzini Ōmégā 'i: Gɪrɪkɪ tɪ sɪ, Álīfā ri tāfi vé ɪ'dóngará, Ōmégā ri tāfi ʋdɪ gé rɪ. Yēsū kīnī, ɪ'dóngará gá 'dāá 'i anigé, ʋ'dú ʋdɪ vé rɪ gé, 'i kpá adri anigé. ‡ **1:13** 1:13 'Bá Mvā: Yēsū zɪ 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrísitō 'i, 'i mālūngā rɪ rɪ mužú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14.

vũgá 'dǎá, 'yī 'î ágátì bǒngó bǎá dábũ rú ni sī.
 14 Drī ni, āzini drī'bí ni mve kú imvesírílí, mī ni
 dī sū ācí ní dī rī tīnī. 15 Pá ni pi dīkí sū aya ĩ ní
 vuú kaá úká sī rī tīnī, ú'dúkọ ni 'u sū kǔlé ní 'uú
 rī tīnī. 16 'Bá rī ru línýǎ ézīrī kú 'î drī ẹndẹpì gé,
 ìlì āco sị be cípi ílébe ílébe ni ní ìfũzú tì ni gé
 sī. Endrẹtì ni dī pǒwǔpǒwǔ sū ỳtú ní dī rī tīnī.

17 Má kǎ ĩri ndreé, má í'dé ĩri ã pǎlé gá vũgá
 sū 'bá drǎapi gí ni tīnī. 'Bo ĩri ní 'î drī ẹndẹpì rī
 'bǎzú mâ rụ'bá gá, ĩri ní 'yozú má ní kǐnī, "Mí 'o
 ỳrī sī ku! Í'dóngará gá 'dǎá ma anigé, ú'dú ỳdụ
 vé rī gé, ma kpá adri anigé. 18 Ma 'Bá adriipi ídri
 rú rī. Ándúrú á drǎ rá, 'bo nóni ma adri ídri rú
 muzú 'dáni'dáni! Á rụ mǎfútá ídrízú drǎ agásī
 rī, āzini vǔrǎ 'bá ỳdrǎ'bá gí rī pi vé índrì ní muzú
 adrizú rī kú má drìgé nǒ.

19 "Í sī tǎ mí ní ndreé 'dī'bée céré vũgá, 'í sī tǎ
 nóni ri'bá ĩ nga'bá rī pi, āzini tǎ ímụ'bá ĩ nga'bá
 drīdrī 'dīlé rī pi. 20 Línýǎ ézīrī mí ní ndreé mâ
 drī ẹndẹpì gé, āzini aya dábũ rú ézīrī ĩ ní tǎdú'bǎ
 ỳ'yúú ỳ'bǎá sị ni gé 'dī'bée vé ífífí, ĩri 'dīni. Línýǎ
 ézīrī 'dī'bée, kọpi mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ ézīrī rī pi vé
 rī, aya dábũ rú ézīrī ĩ ní tǎdú'bǎ ỳ'yúú ỳ'bǎá sị
 ni gé 'dī'bée, kọpi kǎnísǎ ézīrī rī pi."

2

*Ụ'dúkọ ĩ ní sī sěe kǎnísǎ kǔrụ Ēfésō vé rī agá
 rī ní rī*

1 “Í sī kōkōbị sēē mālāyíkā* kānísā kūrú Ēfēsō vé rī agá rī nī.

Ū'dúkọ 'dīri mávé ni. Ma 'bá línā ézīrī ruúpì mà drị ẹndẹpị gé, riipi ẹcịpi aya ézīrī ĩ ní údé dábū sī ĩ ní tādú'bā ézīrī ũ'bāá kọpi sịgé rī pi āsámvú gé sī rī 'i. ² Á nị tã ĩmi ní rií 'oó rī pi rá, ĩmi ri ẹzị nga ũkpō sī, ĩmi úmbékí ẹsị ĩzāngā rī ā nyangará gá rá, ĩmi ā'yíkí 'bá ũnjí rī pi vé tã kuyé. 'Bá 'yo'bá kíní, ĩ Yẹsū vé 'bá áyúāyū ni pi 'dī'bée, ĩmi ũ'bíkí kọpivé tã nīí áamá, ĩmi ịsúkí kọpi ũnjō rú, kọpi adrikí Yẹsū vé 'bá áyúāyū ni pi ku. ³ ĩmi nyakí ĩzāngā mà tã sī, ĩmi úmbékí ẹsị ĩzāngā rī ā nyangará gá rá, ĩmi kukí ẹzị rī ā ngangará kuyé.

⁴ 'Bo ma tã be ĩmi be anigé, ĩmi kukí ĩmivé lēngará ọtú drịdrị rī gí. ⁵ ĩmi ndrekí drī ká, tã ándúrú ĩmi ní 'oó múké rī, ĩmi kukí nóni ĩmi drịgé sī gí. ĩmi újákí ẹsị, lē ĩmi gōkí tã 'oó sū ándúrú ĩmi ní rií 'oó drịdrị rī tịni. ĩmi gākí dō ẹsị újágá sī, ma ímú ĩmivé aya ĩ ní údé ācí ũ'yūzú sị ni gé sī rī 'dụ ĩmi āsámvú gé sī rá.† ⁶ 'Bo tã ĩmi ní 'oó múké rī, ĩri 'dī, ĩmi gākí tã 'bá Nīkōlāwū vé rī pi ní rií 'oó rī sī sū má ní gāá sī rī tịni.

⁷ 'Bá bị be rī, ā yị 'í ní tã Índrī Uleteré rī ní 'yoó 'bá kānísā vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tã ũnjí

* **2:1** 2:1 Mālāyíkā: Vẹrẹsị 1, 8, 12, 18 'dī'bée agá, kōkōbị ĩ ní 'yoó síkí sēē mālāyíkā rī pi ní 'dīri, síkí sēē drịkoma kānísā vé rī pi ní. † **2:5** 2:5 Aya ĩ ní údé dábū sī ĩ ní tādú'bā ũ'bāá sị ni gé sī rī 'dụ ĩmi āsámvú gé sī rá: Aya ĩ ní tādú'bā ũ'bāá sị ni gé sī rī vé 'dụngará kọpi āsámvú gé sī rī vé íffí, Yẹsū ri kọpi ku adri ọ'dúkùlẹ, kọpivé kānísā ri gō í'dé rá.

ã ũkpõ nděepi rá rĩ, ma peṭi riipi ídri sěepi, adriipi Múngú vé ọmvú múké múké rĩ agá rĩ vé ũ'a sě nya ĩri ní rá.”

Ụ'dúkọ ĩ ní sĩ sěé kǎnísǎ kǔrụ Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní rĩ

8 “Í sĩ kọkọbị sěé mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kǔrụ Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní.

Í'dóngará gá 'dǎá ma anigé, ụ'dụ ụdụ vé rĩ gé ma kpá adri anigé, ma drǎápi rá, gǒópi íngápi ídri rú rĩ 'i.

9 Á nǐ rá 'yozú kínǐ, ĩmi nyakí ĩzǎngǎ rá, vū drǐgé nǒgó, ĩmi ngá ǎkó, 'bo 'bụ gé 'dǎá, ĩmi ngá be! Á nǐ 'bá 'yo'bée kínǐ, ĩ Yǎhúđǐ, rǐ'bá tǎ ũnjí 'yo'bée ĩmí rú izazú 'dǐ'bée rá. 'Bo kọpi adrikí Yǎhúđǐ ku, kọpi 'bá Sǎtánǎ vé ni. 10 ĩmi ímụ ĩzǎngǎ nya rá, lě ĩmi 'okí ụrǐ sĩ ku. Á lě lūú ĩmi ní 'yozú kínǐ, ǎdróko rǐ ímụ ĩmi ụrụkọ 'dụ ú'bé jó ĩ ní rizú ǎngū ũ'yǐzú rĩ agá, ĩmi ụ'bǐzú ǎmázú ǎnǐ. ĩmi ímụ ĩzǎngǎ nya ũnjí ũnjí ca ụ'dụ be mụdrǐ. ĩmi nyakí dō ĩzǎngǎ rĩ drǎdrǎ ẹ tị ịsụ drǎǎsǐyǎ, lě ĩmi tukí pá títí ĩmivé ẹ'yǐngǎrá agá, ma ímụ kǔlǎ ídri 'dǎnǐ'dǎnǐ rĩ vé rĩ sě ĩmi ní rá.

11 'Bá bǐ be rĩ, ǎ yị 'í ní tǎ Índrǐ Uleterere rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dǐri. 'Bá tǎ ũnjí ǎ ũkpõ nděepi rá rĩ, ícọ fí drǎngǎrá vú ịrǐ rĩ‡ agá ku.”

‡ 2:11 2:11 Drǎngǎrá vú ịrǐ rĩ: Drǎngǎrá vú ịrǐ rĩ, ĩri ĩzǎngǎ nyangǎrá ǎcí agá mụzú 'dǎnǐ'dǎnǐ rĩ. 'Í lǎ I'dangará 20:6-14; 21:8.

Ū'dúkọ ĩ ní sī sēé kǎnísǎ kǔrú Pārāgámū vé rī agá rī ní rī

12 “Í sī kōkōbì sēé mālāyíkā kǎnísǎ kǔrú Pārāgámū vé rī agá rī ní.

Ū'dúkọ 'dīri, ĩri 'bá adriípi ìlì áco sí be ciípi ìlébe ìlébe rī be rī vé ni.

13 Á nī vūrā ĩmi ní rizú adrizú rī rá, ĩmi ri adri vūrā Sātánā vé mālūngā ružú rī gé. Ádarú ĩmi áwíkí rú mávé rī ružú kuú títì. Ū'dú ĩ ní Ānītípā pá tuúpi títì mávé tā ũlūngará gá rī 'dizú drāžú kǔrú agá vūrā Sātánā vé mālūngā ružú 'dāri gé rī gé, ĩmi tukí pá títì ĩmivé è'yīngará agá.

14 'Bo ma tā be mādāṅá ĩmi be anigé, 'bá urukọ ĩmi āsámvú gé 'dīlé anigé áwíkí ímbángará Bálámū vé rī ružú kuú títì. Bálámū ímbá Bálákā ri, Bálákā úcì 'bá Īsērélè vé rī pi ě drī fí ũnjīkányā 'oó, kòpi rikí ínáyá ĩ ní 'bāá kuú ngá ĩ ní údé drī sī múngú rú rī pi ní rī nyaá, kòpi fikí rií ọwũ 'bāá mužú. 15 'Bá urukọ kpá ĩmi āsámvú gé 'dīgé anigé áwíkí ọnjú kuú ímbángará Nīkōlāwū vé ũnjō vé 'dīri agá títì. 16 Lē ĩmi újákí ẹsì, ĩmi gākí dō ẹsì újágá sī, ma ca ĩmi vúgá 'dīlé ú'díkírīṅá nōgó, ma è'dì 'dì 'bá ẹsì újá' bá kuyé rī pi be ìlì áco má tì gé nōri sī.

17 'Bá bì be rī, ā yì 'í ní tā Índrī Uleteré rī ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tā ũnjí

ã ũkpõ nděepi rá rĩ, ma ímú mánã[§] ĩ ní zǔjú rĩ pi ã urukọ í'dú sě ĩri ní. Ma kpá írã mvá imve ĩ ní rú ú'dí sǐi rú'bá ni gé 'bá āzi ní nǐ kuyé 'dāri í'dú sě ĩri ní, 'bá ẹ'yǐpi rĩ 'yéná nǐ ọ'dúkùlẹgúsĩ."

Ụ'dúkọ ĩ ní sǐi sěe kǎnísǎ kǔrụ Tǎyítírǎ vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁸ "Í sǐ kọkọbǐ sěe mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kǔrụ Tǎyítírǎ vé rĩ agá rĩ ní:

Ụ'dúkọ 'dĩri, ĩri Mvǎ Múngú vé mǐ be dǐipi sǔ ācǐ tǐnǐ, āzini pá be dǐipi sǔ aya ĩ ní vuú kaá úká sǐ rĩ tǐnǐ rĩ vé ni.

¹⁹ Á nǐ tǎ ārěvú céré ĩmi ní rií 'oó rĩ pi rá. ĩmivé lěngará, ĩmivé ẹ'yǐngará, ĩmivé ẹzǐ ngangará, āzini ẹsǐ ĩmi ní úmbé ĩzāngǎ nyangará gá rĩ, á nǐ rá. Tǎ ĩmi ní 'oó āndrũ rĩ ndě ándúrú ĩmi ní 'oó drǐdrǐ rĩ rá.

²⁰ 'Bo ma tǎ be ĩmi be anigé. ĩmi ā'yǐkǐ ũkú Yězěbélǐ* 'yoópi 'i nẹbǐ, mávé átí'bá ẹ drǐ koópi mǔzú tǎ ũnjǐ agá rĩ vé tǎ, ĩcǐcǐkǐ 'bá rĩ pi rií ngá ĩ ní údé drǐ sǐ múngú rú rĩ pi ĩnjǐ, sě kọpi rikǐ ínyá ĩ ní rií sěe ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ nyaá, íwǐ kọpi ícǎ kuú ọwǔ rú. ²¹ Á ku kọdọ ĩri ní sǎ ẹsǐ újǎzú, ā ku rí ọwǔ 'í ní rií 'bǎǎ rĩ rá, 'bo gǎ ẹsǐ újǎgá sǐ. ²² Kúru ma ímú ĩri 'be ĩzāngǎ nya gbọlọ drǐgé 'bá ọwǔ 'bǎ'bée

§ 2:17 2:17 Mánǎ: Mánǎ ri ānyāngǎ Múngú ní ĩsěe 'bá ĩsērélě vé rĩ pi ní rĩ. ĩsě sǎ kọpi ní adrizú āngũ ā'wǐ cínyáfá rú rĩ agá 'dǎá ílǐ pǔkú sụ rĩ gé. 'Í lǎ Wǔngará 16:1-36. * **2:20** 2:20 Yězěbélǐ: ũkú Yězěbélǐ ko 'bá ĩsērélě vé rĩ pi ẹ drǐ múngú ĩ ní údé drǐ sǐ rĩ pi ĩnjǐ nǐ. 'Í lǎ 1 'Bǎgú 16:29-31; 18:4-19; 2 'Bǎgú 9:22.

ĩri sĩ rĩ pi be, kôpi újákí dō ẹsị ku, kôpi ímụ
 ìzāngā nya ũnjí ũnjí. ²³ Ma ìrivé anjịná rĩ pi
 ú'dị ũdrā rá. 'Bá kǎnísā vé rĩ pi céré ímụ nị
 á má 'yozú kínĩ, á nị tǎ 'bá rĩ pi ẹ ẹsị agá 'dǎá
 rĩ rá, āzini á nị tǎ 'bá rĩ pi vé úmĩ agá 'dǎá rĩ
 rá. Ma ímụ 'bá ālu ālu ũfē tǎ ĩri ní 'oó rĩ vú sĩ.
²⁴ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ụrụkọ adri'bá Tǎyītírā gá
 'dīlẹ ìrivé ímbángará ũnjí 'dīri gǎ'bá sĩ, āzini
 Sātánā vé tǎ ĩ ní ũzũú kuú mūdũmūdũ rú rĩ
 nị'bá kuyé rĩ pi ní 'dīni, má ícọ tǎ ẹnjịẹnjị āzi
 'bǎá ĩmi drịgẹ dđi ku. ²⁵ Múkẹ ni, lē ĩmi ũbĩkí
 mǎ pámvú mụzú, cĩmgbá lókí má ní ĩgōzú rĩ
 gé.

²⁶ 'Bá tǎ ũnjí ā ũkpō ndēepi rá, mǎ pámvú
 ũbĩpi cĩmgbá ụdđi gé rĩ, ma ũkpō sē ĩri ní, ĩri
 'bá rĩ pi ẹ drị ọrú āngū rĩ pi drịgẹ sĩ céré, ²⁷ sũ
 má ní ũkpō drị ọrú zú rĩ ịsú má Ẹtẹpi vúgá rĩ
 tịni,

“ ĩri kôpi ẹ drị ọrú túré aya rú ni sĩ,
 ĩri kôpi ũndĩ kpélékpélé sũ ũdrí ní ọfụy rĩ
 tịni.’

²⁸ Ma kpá ĩri ní mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ sē.†

²⁹ 'Bá bị be rĩ, ā yị 'í ní tǎ Índrị Uletere rĩ ní
 'yoó 'bá kǎnísā vé rĩ pi ní 'dīri.”

3

*Ụ'dúkọ ĩ ní sũ sē kǎnísā kǔrụ Sǎrǎdịsị vé rĩ
 agá rĩ ní rĩ*

2:27 2:27 Sǎwúmǎ 2:9 † **2:28** 2:28 Mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ: Yẹsũ
 kínĩ 'i mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ. 'Í lǎ I'dangará 22:16.

1 “Í sī kòkòbì sēé mālāyíkā* kānísā kūrú Sārādisī vé rī agá rī ní.

Ụ'dúkọ 'dīri mávé ni. Ma āmbúgú índrī ézīrī Múngú vé rī pi drīgé nī, āzini á rụ línyā ézīrī rī pi má drīgé.

Á nī tā ĩmi ní 'oó rī pi rá. 'Bá rī pi ụsụkí kínī, ĩmi ídri rú, 'bo ĩmi 'bá ũdrā'bá gí ni pi. ² ĩmi arukí! ĩmi útúkí ĩmi gōzú ũkpó ũkpó ĩmivé ẹ'yīngará agá, ĩmivé ẹ'yīngará lē drāádrā. Ā'diātāsīyā á ndre tā ĩmi ní rií 'oó rī ícọ Múngú mị gé 'dāá kuyé. ³ Lē ĩmi ígákí tā ĩ ní ímbá ĩmi ní yī 'dāri, lē ĩmi rụkí ĩri tịtị, ĩmi újákí ẹsị. 'Bo ĩmi arukí dō ku, ma ícá ĩmi vúgá dū sū ũgụ'bá ní ícá rī tịnị, ĩmi ícókí sá má ní ícázú ĩmi vúgá rī nị á má ku.

⁴ 'Bá ụrụkọ ĩmi āsámvú gé Sārādisī gé 'dīgé anigé, 'bo kọpi adrikí tré kuyé, kọpivé adringará pịrị, kọpi gākí tā ũnjí sī, kọpi adrikí sū 'bá ívé bōngó ũtēpi uletere āzāvū ākó rī tịnị. 'Bá 'dī'bée, 'bā ímụ ẹcị kọpi be trụ, kọpi bōngó imve ni úsú, ā'diātāsīyā kọpivé adringará pịrị. ⁵ 'Bá tā ũnjí ā ũkpō ndēepi rá rī, ma úmvúlésī ĩri úsú bōngó imve ni sī, sū kọpivé rī tịnị. Á lị ĩrivé rụ búkū ídri 'dáni'dáni rī vé rī agásī ku, Ma lū má Ẹtẹpị ní, āzini ĩrivé mālāyíkā rī pi ní, ĩri 'bá mávé ni.

⁶ 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā Índrī Uletere rī ní 'yoó 'bá kānísā vé rī pi ní 'dīri.”

* **3:1** 3:1 Mālāyíkā: Vẹrẹsị 1, 7, 14 'dī'bée agá, kòkòbì ĩ ní 'yoó sīkí sēé mālāyíkā rī pi ní 'dīri, sīkí sēé drīkoma kānísā vé rī pi ní.

Ū'dúkọ ĩ ní sũ sěe kǎnísǎ kǔrú Fīlādēlīfíyǎ vé rĩ agá rĩ ní rĩ

7 “Í sī kọkọbị sěe mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kǔrú Fīlādēlīfíyǎ vé rĩ agá rĩ ní.

Ū'dúkọ 'dīri mǎvé ni. Ma 'bá uletere, tā áda 'oópi ni, Dǎwúđị† vé mǎfútá ruṣupí rĩ 'i. Á zī dō kẹtẹtị rĩ gí, 'bá āzi ícọ ụpị ku, má ụpị dō gí, 'bá āzi ícọ zīi bā ku.

8 Á nī tā ĩmi ní ríí 'oó rĩ rá. ĩmi ndrekí drĩ ká, á zī ĩmi ní kẹtẹtị rĩ gí, 'bá āzi ícọ ụpịi ku. Á nī rá ũkpō ĩmivé rĩ mǎdǎ, 'bo ĩmi 'dúkí tā má ní ímbá rĩ ngaá rá, ĩmi gǎkí ma kuyé. ⁹ 'Bá Sātánǎ vé 'yo'bá kíní, ĩ Yǎhúđị 'dī'bée, kọpi ũnjó rú, kọpi adrikí Yǎhúđị ku. Ma sě kọpi ímú kǔmǔcí ũtị ĩmi ẹnḍretị gé, lǔzú kíní, á lě ĩmi rá. ¹⁰ ĩmi ní mǎvé tǎímbị ruṣú títí, ĩmi ní ẹsị úmbé ĩzāngǎ nyaá ẹsị be mǎdǎ rĩ sī, lókí ĩ ní úmvúlésí 'bá céré vū dríge nōgó rĩ pi ụ'bịzú rĩ gé, ma ícọ ĩmi tā mba rá.

¹¹ Ma ímú mbēlēṅá. Lě ĩmi 'okí tā múké rĩ muzú drīdrī, 'bá āzi ā pa rí ĩmivé kǔlǎ ĩmi dríge sī ku. ¹² 'Bá tā ũnjí ā ũkpō ndéepi rá rĩ, ma ĩri 'bá adri ǎlémbe rú Jó Múngú vé rĩ agá, ícọ Jó Múngú vé rĩ kuú ku, má ímú Múngú vé rú sī

† 3:7 3:7 Dǎwúđị: Vẹrẹsị 'dīri agá, Yẹsụ ru Dǎwúđị vé mǎfútá 'bǎgú rú nī. Múngú ipè Dǎwúđị ri adrii 'bǎgú ĩsērélè rĩ pi vé ni, ẹzi kíní, 'bǎgú ú'dí ri ímú ifū ĩrivé úyú agá, ĩri mǎlǔngǎ rĩ ru muzú 'dání'dání, 'bǎgú rĩ Yẹsụ Kúrísitō 'i. 'Í lǎ Sǎwúmǎ 132:11-12; Ẹzị 2:30 Tịkí Dǎwúđị ri ịsụ ǎkūdē ílǎ rĩ ca ẹlífū ǎlu (1,000) gí, ílǎ 'dǎri gé, ịsụ tịkí drī Yẹsụ Kúrísitō ri kuyé. 'Í lǎ 1 Sǎmūélè 16-30; 2 Sǎmūélè 1-24; 1 'Bǎgú 1-2.

ĩri ã rụ'ba gá, † ãzini má ímụ Múngú vé kǔrụ ú'dí Yẹrúsälémã riipi ímụpi Múngú vúgá 'bũ gé 'dãásĩ vūgá nōó rĩ vé rụ sĩ ĩri ã rụ'ba gá, ma kpá mávé rụ ú'dí rĩ sĩ ĩri ã rụ'ba gá.

¹³ 'Bá bĩ be rĩ, ã yị 'í ní tã Índrĩ Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kánísã vé rĩ pi ní 'dĩri."

Ụ'dúkọ ĩ ní sǐ sěe kánísã kǔrụ Lāwōdĩkiyā vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁴ "'Í sĩ kǔkǔbị sěe mālāyíkā kánísã kǔrụ Lāwōdĩkiyā vé rĩ agá rĩ ní.

Ụ'dúkọ 'dĩri mávé ni, ma Āmīnā§ 'i! Ma tã ĩ ní eziĩ rĩ 'du nga rá, ãzini ma ri tã áda ũlũ, ma ãmbúgú ngá Múngú ní gbiĩ rĩ pi drǐgé nĩ. ¹⁵ Á nĩ tã ĩmi ní 'oó rĩ pi ārēvú céré, ĩmivé tã adri ĩdríkídri kuyé dōku ácí ácí kuyé, ĩmi kú ágágá 'dǐgé. Á lē ĩmi adrikí ácí ácí dōku ĩdríkídri!

¹⁶ ĩmi ní adriĩ ágágá 'dǐgé, ĩdríkídri kuyé dōku ácí ácí kuyé rĩ sĩ, ma ímụ ĩmi we má tị gé sĩ vūgá. ¹⁷ ĩmi ri 'yo, 'Ma ngá 'dǐpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo ĩmi nĩkí áamá kuyé 'yozú kínĩ, ĩmi ri drǐ cị ngá ākō sĩ, 'bá rĩ pi ri ĩmi ĩzāngā 'bā, ĩmi ngá ākó, ĩmi mị ākó, ĩmi rụ'ba be ule. ¹⁸ Ma ĩmi ímbá 'dĩni, lē ĩmi jekí ĩmi ní dábũ ĩ ní ụ'bǐ zāá ácí sĩ ícápi uletere ni má vúgá, ĩmi ufukí rí ícá āní ngá 'dǐpa. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní bōngó imve ni úsú ĩmí rụ'ba ule

† **3:12** 3:12 Rụ sĩ ĩri ã rụ'ba gá rĩ: Rụ sĩ ĩri ã rụ'ba gá rĩ lū 'yozú kínĩ, 'bá 'dĩri 'bá Múngú vé ni, ĩri adri Yẹrúsälémã ú'dí rĩ vé ni, ãzini ĩri adri 'bá Yẹsũ vé ni. § **3:14** 3:14 Āmīnā: Tã Yẹsũ ní 'i zịzú Āmīnā 'i rĩ vé ífífí 'dĩni, Yẹsũ lū 'bá ní kínĩ, Múngú ri tã 'í ní eziĩ rĩ pi 'du nga rá.

drĩnjá sēepi 'dĩri ọ̀zũ̀zú ǎní. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní dǎwǎ ĩ ní ríí ũ̀tĩĩ mị gé rĩ ũ̀tĩĩ ĩmi mị gé, ĩmĩ mị ǎ ndre rí ǎngũ ǎní bēnĩ.

¹⁹ 'Bá má ní lēélē rĩ, ma ĩri ĩrĩñǎ, ma 'yo tā ĩri ní 'oó rĩ ũ̀njí. Lē ĩmi 'bǎkí úvǎ tā pịrị 'ozú, ĩmi újǎkí ẹ̀sị ũ̀njikǎnyǎ agásĩ rá. ²⁰ ĩmi ndrekí drĩ ká, á tu pá kuú kẹ̀ẹ̀tìlẹ́ gá, ma ri kẹ̀ẹ̀tì rĩ ga, 'bá rĩ yì dō má ú'dúkọ́, zì dō kẹ̀ẹ̀tì rĩ rá, ma fi ĩrivé jó gá 'dǎlé rá, 'bǎ ngá nya ĩri be trụ ǎlu.

²¹ 'Bá tā ũ̀njí ǎ ũ̀kpō ndēēpi rá rĩ, ma ĩri 'bǎ úrí má jēlé gá mávé lúpá mǎlũngǎ vé rĩ drĩgẹ́, sũ má ní tā ũ̀njí ǎ ũ̀kpō ndēé gí, má ní nóni úrí má Ẹ̀tẹ̀pị be trụ ĩrivé lúpá mǎlũngǎ vé rĩ drĩgẹ́ rĩ tị̀nị.

²² 'Bá bị be rĩ, ǎ yì 'í ní tā Índrị Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pì ní 'dĩri."

4

I'dakí Yũwǎnĩ ní tā ĩ ní Múngú ri ĩnjĩzú 'bũ gé 'dǎá rĩ

¹ Tǎ 'dĩri ǎ vùdrĩ gé, ĩ ní má ní ị̀ndrịlịkị ǎzi ị̀dazú. Ị̀ndrịlịkị rĩ agá 'dǎá, á ndre kẹ̀ẹ̀tì 'bũ vé rĩ zìkí kú mgbo. Á yì ú'dúkọ́ ọ́'ú sũ jēlẹ̀gú vé rĩ tị̀nị, ú'dúkọ́ rĩ 'yo má ní kĩnĩ, "Mí ímú má vúgá 'bũ gé nōó, á lē mí ní tā ǎzi ímúpi 'i ngaápi ni ũ̀lũú." ² Mbēlējǎ Índrị Uletere rĩ ní ma ǎsúzú, má ní 'bá ǎzi ndrezú úrí kuú lúpá drĩgẹ́ mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ gé 'dǎá. ³ 'Bá úrípi lúpá rĩ drĩgẹ́ rĩ, rụ' 'bá ni ị̀ndré sũ ị̀rǎ mǎlámǎlá rú ũ̀nyĩ be ĩ ní zịj jásipǎ rĩ tị̀nị, ǎzini ị̀rǎ ika ĩ ní zịj kǎrĩnẹ̀llyǎ rĩ tị̀nị. Gẹ̀rị ị̀ndrẹpi sũ ị̀rǎ ị̀rị̀bìlị́ rú ĩ ní zịj ẹ̀mẹ̀rídǎ rĩ tị̀nị rĩ

tra lúpá rĩ ã gārã kúrũ. ⁴ Ũ'bākí lúpá pũkú ĩrĩ drĩ ni sụ lúpá mālũngã vé rĩ ã gārã gá sĩ kúrũ, 'bá ambugu pũkú ĩrĩ drĩ ni sụ úríkí kuú lúpá rĩ pi drĩgé sĩ. Kòpi úsúkí ĩ bōngó imve imve ni pi sĩ, kũlá kòpi ní úsú ĩ drĩgé rĩ pi údékí ngá dábũ rú ni sĩ. ⁵ Ũvi ní gazú ãcí be lókúlókú lúpá mālũngã vé rĩ gé 'dǎá. Ũ'yũkí tǎdú'bǎ ézĩrĩ ũ'bǎá rii ðĩ lúpá mālũngã vé rĩ ẹndrẹti gé, tǎdú'bǎ ézĩrĩ 'dĩ'bée i'da índri ézĩrĩ Múngú vé rĩ. ⁶ Lúpá Múngú vé rĩ ẹndrẹti gé 'dǎá, ǎngũ rĩ ógú sụ múndũrǎ tĩni.

Á ndre ngá sụ ídri rú ni pi ĩnyĩná lúpá rĩ ã gārã gá sĩ kúrũ, ũ'bākí mị ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée ã rú'bá gá sĩ, ẹndrẹti gélésĩ, ǎzini úgóró gálésĩ. ⁷ Ngá ǎlu rĩ índre sụ kẹmĩrọ tĩni, ĩrĩ rĩ índre sụ tĩ ágó tĩni, na rĩ vé ẹndrẹti índre sụ 'bá áda vé rĩ tĩni, sụ rĩ índre sụ bĩbĩ riipi ngaápi nganga rĩ tĩni. ⁸ Ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée ǎrěvú céré ǎlu ǎlu ỳpẹlẹ'bị be ázĩyá ázĩyá. Ũ'bākí mị kòpi ã rú'bá gá sĩ kúrũ cĩmgbá cazú kòpi ã ỳpẹlẹ'bị ã ndúgé sĩ céré. Ụ'dú céré ỳtúná sĩ, ǎzini ĩnĩná sĩ, kòpi újíkí ku, kòpi ri átá muzú 'dĩni,

“Úpí Múngú Ũkpō 'Dĩpa ri uletere, uletere, uletere,

ĩri ĩnógósị anigé, ǎndrũ anigé, ĩri úmvúlésĩ ímú rá.”

⁹ Ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée rikí 'Bá úrípi lúpá drĩgé adriipi ídri rú muzú nyonyo rĩ íngú, rikí ĩri ĩnjĩ, ǎzini rikí ĩri ní ǒwō'dĩfô sée. ¹⁰ Sǎ ǎlu ǎlu 'dĩri gé, 'bá ambugu pũkú ĩrĩ drĩ ni sụ rĩ pi céré ỳtĩkí kũmũcí 'Bá úrípi lúpá drĩgé adriipi ídri rú muzú nyonyo rĩ ẹndrẹti gé, kòpi rikí ĩri ĩnjĩ. Kòpi

unjekí ìvé kùlǎ ì drìgé sǐ ù'bǎá lúpá rǐ ẹ̀ndrẹ̀tì
gé 'dìgé, kòpì ríkí 'yo kǐnǐ,

¹¹ “Múngú, mi múké agaápi rá rǐ, mi 'bávé Úpí,
mi 'bávé Múngú.

'Bâ mi íngú, 'bâ mi ìnjǐ, ùkpõ mívé rǐ ã mu drǐdrǐ,
ã'diātāsīyā ngá rǐ pi ārēvú céré 'í gbi mi 'i,
ngá mí ní gbií rǐ pi nóni anigé,
ã'diātāsīyā mí lē kòpì ã adrikí sǔ 'dǐri tǐnì.”

5

Kābīlō Mvǎ rǐ zǐ búkū traátra rǐ

¹ Kúru á ndre Múngú úrípi lúpá drìgé rǐ ru
búkū ì ní traátra tǎ sǐí 'a ní gé ílébe ílébe, tì ní
ùmbǐí ísé sǐ caá ézǐrǐ rǐ kú 'í drǐ ẹ̀ndẹ̀pì gé. ² Má
ní mǎlǎyíkǎ ùkpõ be ní ndrezú, mǎlǎyíkǎ rǐ ní
trezú ú'dúkò be uru 'dǎá kǐnǐ, “Bá múké agaápi
rá ícópì 'bá ní ísé ì ní búkū traátra rǐ ẹ̀ tì ùmbǐzú
'dǐri ùnjǐípi búkū rǐ tì gé sǐ búkū rǐ zǐzú rǐ ã'di 'i?

³ 'Bá āzi 'bù gé 'dǎá, dōku vū drìgé nōgó, dōku
nyòòkú ã ndúgé 'dǐlé ícópì búkū ì ní traátra tì ní
ùmbǐí ísé sǐ cí 'dǐri ẹ̀ tì ùnjǐípi tǎ búkū rǐ agá rǐ
ndrezú ní 'dǎáyo.”

⁴ Kúru má ní 'dezú āá gá, á ngo ìzāngǎ ìzāngǎ
rú, ã'diātāsīyā 'bá āzi ì ní ísú múké agaápi rá
ícópì búkū ì ní traá tì ní ùmbǐí ísé sǐ cí 'dǐri ẹ̀ tì
ùnjǐípi tǎ búkū rǐ agá 'dǎlé rǐ ndrezú ní 'dǎáyo.

⁵ Kúru 'bá ambugu rǐ pi vé ǎlu ní ní 'yozú má
ní kǐnǐ, “Í ngo ku! 'Í ndre drǐ ká, Kẹ̀mǐrò íbìpi
ífúúpi súrú Yúdǎ vé rǐ agá, úyú Dǎwùdǐ vé rǐ agá
rǐ ndē ǎdróko ã ùkpõ gí. Ìri ícò ísé ì ní ùmbǐí
ézǐrǐ búkū traátra rǐ tì gé 'dǐri ùnjǐ búkū rǐ tì gé
sǐ búkū rǐ zǐzú nǐ.”

6 Kúru má ní Kābīlō Mvá* ndrezú tu pá kuú lúpá rĩ gé ágágá 'dǎá, ngá sụ ídri rú rĩ pi 'bá ambugu rĩ pi be, kôpi trakí ĩri ã gǎrǎ kúrŭ. Kābīlō Mvá rĩ índré sŭ ĩ ní lịi drǎá gí ni tịnị, ĩri ú'yú be ézịrị, mị be ézịrị. Mị ézịrị 'dĩ'bée i'da índrí adri'bá ézịrị Múngú vé ĩri ní ìpěé ímú ayii vŭ drịgé sī céré rĩ pi. 7 Kābīlō Mvá rĩ ní mužú búkŭ ĩ ní traátra 'dĩri é'yízú 'bá úrípi lúpá mǎlŭngǎ vé rĩ drịgé rĩ drịgé sī. 8 Kǎ búkŭ rĩ é'yí drị ni gé sī, ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée, 'bá ambugu pŭkŭ ĩrị drị ni sụ 'dĩ'bée be, kôpi ní kŭmŭcí ũtịzú Kābīlō Mvá rĩ ẹnđrẹtị gé, 'bá ǎlu ǎlu rụ kŭ'dị, ǎzini sákǎnĩ ĩ ní údé dábŭ sī ni kú 'í drịgé, ũdǎkí ẹjịngŭrŭ kú sákǎnĩ rĩ pi 'a gǎ sī tré tré. Ẹjịngŭrŭ 'dĩri, ĩri zịngǎrá 'bá Múngú vé rĩ pi ní rizú Múngú ri zịzú rĩ. 9 Kôpi ní í'dózú rizú úngó ú'dí ngozú kìnĩ,

“Mì múké agaápi rá rĩ, mì ícọ búkŭ traátra rĩ é'yí nĩ, ǎzini mì ícọ ísẹ rĩ pi ụnịi búkŭ ĩ ní traátra 'dĩri tị gé sī nĩ,
 ǎ'diātāsīyǎ lịkí mì drǎá gí,
 mívẹ ǎrị dǎápi rĩ, je 'bá rĩ pi sẹé Múngú ní,
 tị ǎlu ǎlu vú sī, sŭrŭ rĩ pi gé sī,
 ǎngŭ rĩ pi gé sī, vŭ drịgé sī céré.

10 Mí sẹ kôpi rŭkí mǎlŭngǎ adrízú atala rú, rií ẹzị ngǎá Múngú ní,

* 5:6 5:6 Kābīlō Mvá: Búkŭ I'dangará vé rĩ agá, Yẹsŭ ri zikí Kābīlō Mvá. Múngú sẹ tǎimbị Mósẹ ní kìnĩ, 'bá rĩ pi ǎ zǎkí kābīlō Múngú ní rŏbŏnŏ rú, ǎ trŭkí rí kôpi ìvẹ ũnjikǎnyǎ agásĩ rá. Sẹ ĩ ní Yẹsŭ ri zizú Kābīlō Mvá Múngú vé ni ǎnĩ, ǎ'diātāsīyǎ Múngú ìpẹ ĩri ímú drǎá 'bávẹ ũnjikǎnyǎ ũjị. 'Í lǎ Wŭngǎrá 12:13-15; Yŭwǎnĩ 1:29-36.

kôpi ã rúkí rí mālũngã nyõõkú drĩgè nõgó rĩ.”

11 Á 'bã nyo mâ mì rizú ndrezú, má ní ú'dúkó mālâyíkã kárakarã pi vé ni yizú, kôpivé kâlãfe élífũ mụdrĩ vú be élífũ mụdrĩ. Kôpi trakí ì lúpá mālũngã vé rĩ ã gãrã gá sĩ, ngá sụ ídri rú rĩ pi ã gãrã gá sĩ, ãzini 'bá ambugu rĩ pi ã gãrã gá sĩ kúrũ. 12 Kôpi rikí úngó ngoó ú'dúkó be ụrụ 'dãá kìnĩ,

“Mì Kãbĩlõ Mvã ì ní lịj 'dĩri, mì múké, ádarú mì adri ùkpõ be, mì ã'bú ịsụ rá, mì tã nĩngará ịsụ rá, mì adri ẹvĩvĩ be.

Ì mì ñjĩ rá, mì ñjĩ pọwụpọwũ, ãzini ì mì íngú rá.”

13 Á yì ngá ídri be ì ní gbii 'bũ gé 'dálè rĩ pi vũ drĩgè nõgó rĩ pi be, adri 'bá nyõõkú agá rĩ pi be, yĩ ã ndúgé rĩ pi be, kôpi rikí úngó ngoó kìnĩ,

“Íngúngará, ñjĩngará, ñjĩngará, ãzini ùkpõ ã adri 'Bá úrìpi lúpá drĩgè rĩ ní, ãzini Kãbĩlõ Mvã rĩ ní mụzú nyonyo.”

14 Ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée ní ã'yizú kìnĩ, “Ãmĩnã.” 'Bá ambugu 'dĩ'bée ní u'dezú kũmũcí ùtĩzú Múngú rĩ ñjĩzú, ãzini Kãbĩlõ Mvã rĩ ñjĩzú.

6

Kãbĩlõ Mvã rĩ ùnjĩ ísè ì ní búkũ traátra rĩ ẹ tị ùmbĩzú rĩ

1 Á ndre Kãbĩlõ Mvã rĩ njĩ ísè ì ní búkũ traátra rĩ ẹ tị ùmbĩzú ẹzĩrĩ rĩ vé ãlu búkũ rĩ tị gé sĩ. Kúru á yì ngá sụ ídri rú rĩ pi vé ãlu ri átá ú'dúkó be lí sũ ùvi ní lí rĩ tịni, kìnĩ, “Mí ímú!” 2 Á ndre hũsání imve tu pá kuú 'dãá, 'bá riípi njuúpi

hūsánĩ rĩ sĩ rĩ rụ úsụ kú 'í drígé, sēkí ĩri ní kũlá,
'de muų ẹ'dị 'dị, 'í ndě rí ívé ari'ba rĩ pi rá.

³ Kābīlō Mvā rĩ kā ísé ĩ ní ũmbĩ rĩ nǽĩ vú ĩrĩ ni gé, ngá idri rú 'dĩ'bée vé āzi 'deépi drĩdrĩ 'dāri vú sĩ rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Mí ímú!” ⁴ Kúru hūsánĩ rĩ āzi ní ĩfūzú, rụ'bá ni ika. 'Bá riipi njuúpi hūsánĩ rĩ sĩ rĩ, sēkí ĩri ní ũkpō ẹ'dị íjízú 'bá rĩ pi āsámvú gé vũ drígé nōgó, 'bá rĩ pi ā ú'díkí rí ĩ āní ĩ drĩkā sĩ bēnĩ. Āzini sēkí drĩ ni gé ílĩ āco āmbúgú ni.

⁵ Kābīlō Mvā rĩ kā ísé ĩ ní ũmbĩ rĩ nǽĩ vú na ni gé, ngá idri rú 'deépi ĩrĩ 'dāri vú sĩ rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Mí ímú!” Á 'bā nyo mâ mị tēzú rizú ndrezú, má ní hūsánĩ ĩni ni ndrezú má ẹndreṭi gé 'dāá, 'bá riipi njuúpi hūsánĩ rĩ sĩ rĩ rụ kúmá ānyāngā ũ'bīzú ni kú 'í drígé. ⁶ Ngá sụ idri rú 'dĩ'bée āsámvú gé, ālu ni ní 'yozú kĩnĩ, ānyáfí kúmá ā 'a ālu rĩ, ājē ni ri adri āmbúgú, ĩri adri mūfēngā fífí ẹnǽĩpi ẹnǽĩnǽĩ ni ālu, ẹzĩ 'bá rĩ ní ngaá ú'dú ālu rĩ, ĩ ĩri ũfē āní, āzini ũndúfí kúmá ā 'a na rĩ, ājē ni ri adri āmbúgú, ĩri adri mūfēngā fífí ẹnǽĩpi ẹnǽĩnǽĩ ni ālu, ẹzĩ 'bá rĩ ní ngaá ú'dú ālu rĩ, ĩ ĩri ũfē āní.* Ē izakí ũdu rĩ pi vinyo rĩ be bādāru ku.

⁷ Kābīlō Mvā rĩ kā ísé ĩ ní ũmbĩ rĩ nǽĩ vú sụ ni gé, á yị ngá idri rú 'deépi na rĩ vú sĩ rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Mí ímú!” ⁸ Á 'bā nyo mâ mị rizú ndrezú, má ní hūsánĩ rụ'bá be fōrō ni ndrezú, 'bá njuúpi hūsánĩ rĩ sĩ rĩ vé rụ Drā 'i, āzini 'Bú Āvū rĩ pi vé rĩ ri ímú ĩri ā vúdrĩ gé sĩ. Sēkí kōpi ní ũkpō 'bá rĩ pi ú'dízú ũdrāzú nyōókú drígé nōgó ílĩ āco

* **6:6** 6:6 Ānyāngā ājē tųpi 'dĩri lū 'yozú kĩnĩ, ẹbĩrĩ anigé.

sĩ, ẽbírì sĩ, wõnyókì ãndiãndí sĩ, ãzini nyãlãgã nyõókú drìgé nõgó rĩ pi ã ú'dì kòpi ùdrãá, kòpi ã ú'dìkì ãlu sụ agá ni pi ùdrãá.

⁹ Kãbĩlõ Mvã rĩ kã ísé ì ní ùmbĩ rĩ nĩjì vù tõwù ni gé, á ndre 'bá ì ní ú'dì ùdrãá ìvé ẹ'yĩngará ã tã sĩ, ãzini Múngú vé ú'dúkò ùlũngará ã tã sĩ rĩ pi vé índrí vũrã rõbõṅṅò zázú rĩ ã ndúgé 'dãá.

¹⁰ Kòpi ní trezú ú'dúkò be ụrụ 'dãá kìnĩ, “Úpí Ùkpõ 'Dìpa, mi uletere, mi ri tã áda 'o, 'í lě 'bá 'bã ú'dì'bã ùdrã'bã 'dĩ'bée kuú adrií caá lókí be gbã ngõpí ká mì íbí kòpivé tã lị ndõ?” ¹¹ Awakí 'bã 'dĩ'bée drìgé sĩ bõngó akoóko rũkũ imve imve ni pi, lùkí kòpi ní kìnĩ, kòpi ã tẽkí drĩ mãdã, tã lĩngará ri ímú adri ú'dìkí dõ kòpivé ọgũpị ẹ'yì'bã gí rĩ pi ùdrãá céré gí ká.

¹² Kãbĩlõ Mvã rĩ kã ísé ì ní ùmbĩ rĩ nĩjì vù ázìyá ni gé, á ndre dĩngídĩngí aya ãngũ rĩ ùkpõ sĩ. Ûtù rĩ ẽ mị újá 'i nị kuú cịcị sụ ìnịná tịni, mbãá rĩ újá 'i kaá ikamgbiri sũ ãrì tịni, ¹³ linyã rĩ pi ngakí céré lụú 'bũ gé 'dãásĩ vũgá, sũ pẹtị fịgị ùlì vịpi ùkpõ be rĩ ní ayaá, ù'a ni ní lụú sịgé ni gé sĩ vũgá rĩ tịni. ¹⁴ 'Bũ rĩ tra 'i sũ búkũ traátra rĩ tịni, ãngũ ánga rú, ãzini ãngũ 'i lịpi kú nọ yị agá rĩ pi u'dúkí kòpi mụzú ìvé vũrã gá sĩ rá.

¹⁵ Kúru 'bãgú nyõókú drìgé nõgó rĩ pi 'bã ãngũ rụ'bã rĩ pi be, ãngaráwá rĩ pi drìkoma rĩ pi be, 'bã ã'bú be rĩ pi, 'bã tũgẹrị rú rĩ pi, ãzini 'bã drìwãlã ísú'bã gí rĩ pi ùzũkí ì kú ụjị rĩ pi agásì, ãzini ìjịgò rĩ pi ãsámví gé sĩ. ¹⁶ Kòpi ríkí írã rĩ pi zị, ãzini ìjịgò rĩ pi zị kìnĩ, “Ìmi íngakí ímú u'deé 'bã drìgé, ìmi ọzũkí rí 'bã, 'Bã úrìpi lúpá mãlũngã vé rĩ drìgé rĩ ã ndre rí 'bã ku, ãzini jĩkó

Kābīlō Mvā rī vé rī ē í'dé rí 'bá drīgé ku. ¹⁷ Jíkó Múngú vé rī, āzini Kābīlō Mvā rī vé rī í'dé 'bá drīgé gí, 'bá āzi ícó adrií ídri rú ku, 'bā ūdrā céré."

7

Ū'bāki bīlēmī 'bá élifū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī sū pi ɛndrɛtī gé (144,000)

¹ Tā 'dīri ā vūdrī gé, á ndre mālāyíkā sū tuki pá kuú wōókō sū vū nōri vé rī gé sī céré, kōpi ugakí ūlī riipi vīpi nyōókú drīgé sī kālāmbā rú kālāmbā rú rī cí, ā vī rí āngū rī drīgé sī ku, yīī tafu rī drīgé sī ku, āzini pɛtī rī pi drīgé sī ku. ² Má ní kuru gōzú mālāyíkā āzi ndrezú, ĩri ri ísī ímúzú ūtú ní ĩfūngará gálésīla, rụ Múngú ídri rú rī vé ngá rizú bīlēmī ū'bāzú rī kú 'í drīgé. ĩri ní trezú mālāyíkā sū Múngú ní ĩpéé ímú āngū rī izaá yīī tafu rī be rī pi drīgé kīnī, ³ "Īmi izakí drī āngū rī ku, dōku yīī tafu rī ku, dōku pɛtī rī pi ku, cīngbā 'bá ū'bāki dō bīlēmī ātí'bá Múngú vé rī pi ɛndrɛtī gé gí ká."

⁴ Á yī kīnī 'bá mālāyíkā rī pi ní Múngú vé bīlēmī ū'bāá kōpi ɛndrɛtī gé sī rī pi vé kālāfe élifū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni sū (144,000). 'Bá 'dī'bée sūrú Īsērélē vé mūdri drī ni ĩrī 'dī'bée agāsī céré:

⁵ Yūdā vé sūrú agá, 'bá élifū mūdri drī ni ĩrī (12,000),
Rūbénā vé sūrú agá, 'bá élifū mūdri drī ni ĩrī (12,000),
Gádī vé sūrú agá, 'bá élifū mūdri drī ni ĩrī (12,000),

- 6 Āsērā vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Nāfátálí vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Mānásē vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
7 Sīmīyónā vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Lévī vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Īsākārā vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
8 Jēbūlúnā vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Yōsépā* vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000),
Bēnyēmīnē vé sùrú agá, 'bá élífū mụdrị drị ni ịrị
(12,000).

'Bá bītríká úsúkí ị cére bōngó imve sī

9 Tā 'dīri ā vúdri gé, á ndre 'bá bītríká ị ní
íó láá bā ku ni pí, 'bá 'dī'bée íngákí āngū rī pí
agásī āndiāndí, sùrú rī pí agásī cére, ịvé tị vú sī
āndiāndí, kōpí úsúkí ị cére bōngó imve sī, kōpí
rúkí mbírā bī kuú ị drịgé sī, kōpí tukí pá Múngú
ẹndrẹtị gé Kābīlō Mvā rī be. 10 Kōpí ní rizú ọ'úzú
ú'dúkó be ụrụ 'dāá kíní,
“'Bávé Múngú úrípí lúpá mālūngā vé rī drịgé rī,
āzini Kābīlō Mvā rī,

* 7:8 7:8 Yōsépā: Yōsépā rī Yōkóbū vé mvā ịri ní lēlē rī, ẹdrípíjì
sēkí ịri jeé tųgẹrị rú āngū Ējẹpétō vé rī gé. Múngú sē ịri ícá
āmbúgú, ko ívé 'bá rī pí ẹ ịzā mụy adrii āngū Ējẹpétō vé rī agá
nī. Sā 'dāri gé, ẹbịrị 'de caá ílì ẹzịrị. 'Í lā í'dóngará 30-50.

kôpi ũkpõ be 'bá rĩ pi pazú."

¹¹ Mālāyíkā rĩ pi trakí ĩ Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rĩ ā gārā gá sī, 'bá ambugu rĩ pi ā gārā gá sī, āzini ngá ídri rú sụ 'dĩ'bée ā gārā gá sī kúrũ. Kôpi ní kũmũcí ũtĩzú lúpá rĩ ẹndrẹti gé, rizú Múngú ri ĩnjĩzú. ¹² Kôpi rikí 'yoó kīnĩ,

“Āmīnā!

Íngúngará, ĩnjĩngará, dīngará,
tā nīngará, ũkpõ, āzini ọwõ'difô ā

adri 'bávé Úpí Múngú ní mụzú nyonyo ụdụ ákó.
Āmīnā.”

¹³ 'Bá ambugu 'dĩ'bée vé ālu ní ma zizú kīnĩ,
“'Bá ĩ úsú'bá bōngó imve sī 'dĩ'bée ā'di pi? Kôpi
íngákí ngōósīla?”

¹⁴ Má ní újázú ĩri ní, “Āmbúgú mávé rĩ, 'í nĩ tā
rĩ nĩ.”

Īri ní 'yozú má ní kīnĩ, “'Bá 'dĩ'bée ĩfũ'bá
ọcūngará ũnjí ũnjí rĩ agásĩ rĩ pi. Kôpi ũjĩkí ĩvé
bōngó Kābīlō Mvā rĩ vé ārí sī ícá kuú imve.†

¹⁵ “Kúru, kôpi nóni lúpá Múngú vé rĩ ẹndrẹti gé,
kôpi ri ẹzị nga Múngú ní Jó ĩrivé rĩ agá ụtúná
pi ĩnịná be.

'Bá úrípi lúpá mālūngā vé rĩ drịgé rĩ,
ĩri ápālá 'be kôpi drịgé rá.

¹⁶ Ẹbírí gō kôpi fụú dđí ku,

yĩí úvā gō kôpi ndée dđí ku,

ūtú vé sị koópi gbírílí rĩ gō kôpi zāá ku.

¹⁷ Kābīlō Mvā úrípi kú lúpá mālūngā vé rĩ gé
ágágá 'dĩri,

† **7:14** 7:14 Kôpi ũjĩkí ĩvé bōngó Kābīlō Mvā rĩ vé ārí sī: Bōngó
ũjĩngará ārí sī rĩ vé ífífí, trūkí kôpi ĩvé ũnjikānyā agásĩ gí.

ĩri kôpi úcé nĩ, ĩri kôpi jì mụ yĩ ídri sěepi rĩ
mụ nĩ,
Múngú ri kôpivé mĩndrẹ údé kôpi mị gé sĩ nĩ.”

8

Ísé búkũ traátra rĩ ẽ tị mbĩzú vú ẹzĩrĩ rĩ

¹ Kābīlō Mvā rĩ kǎ ísé ĩ ní ũmbĩ rĩ nǐjĩ vú ẹzĩrĩ
ni gé, ǎngũ rĩ újí kuú kírí 'bũ gé 'dǎá caá sǎ ǎlu
vé ẹlĩ agá.

² Má ní mǎlǎyíkǎ ẹzĩrĩ ndrezú tukí pá kuú
Múngú ẹndrẹtị gé, awakí jẹlẹgú ẹzĩrĩ kôpi drịgé
sĩ.

³ Kúru má ní mǎlǎyíkǎ ǎzi ndrezú tu pá kuú
vũrǎ rọbọṅọ zǎzú rĩ ǎ gǎrǎ gá 'dǎá, ru ngá ọgúpi
dábũ rú ĩ ní rizú ẹjǐngũrú zǎzú ni kú 'í drịgé.
Ĩ ní ẹjǐngũrú í'dúzá ǎmbúgú sězú drị ni gé, ĩri
ní ǎcí í'dúzá ẹjǐngũrú rĩ zǎzú ngá ọgúpi dábũ
rú rĩ drịgé 'dǎá, ǎcígǎ rĩ ǎ úmú rí 'i zịngará 'bá
Múngú vé adri'bá vũrǎ rọbọṅọ zǎzú ọgúpi dábũ
rú rĩ gé rĩ pi ní rií zị rĩ be, ǎ nga rí mụzú lúpá
mǎlũngǎ vé rĩ gé 'dǎá. ⁴ ǎcígǎ ẹjǐngũrú rĩ vé
rĩ, ǎzini zịngará 'bá Múngú vé rĩ pi ní zị rĩ nga
mụzú Múngú ẹndrẹtị gé 'dǎá mǎlǎyíkǎ rĩ ẽ drị
ágélé gá sĩ.

⁵ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní ngá ọgúpi dábũ rú ĩ ní rizú
ẹjǐngũrú zǎzú 'a ni gé rĩ í'dúzá vũrǎ rọbọṅọ zǎzú
rĩ gé 'dǎásĩ, ĩri ní ǎcí kúlúlú úmvúzú dǎzú 'a ni
gé, ĩri ní í'bézú vũ drịgé nǎó, ǎngũ ní lĩzú mgbĩrĩ
úvi tịnị, ọgúzú lókúlókú, dǐngídǐngí ní ǎngũ rĩ
ayazú.

Mǎlǎyíkǎ ẹzĩrĩ vukí jẹlẹgú

6 Mālāyíkā ézîrî ï ní jêlêgú awaá kôpi drîgé sî rî pi ní ï útúzó lêzó ïvé jêlêgú rî pi vuzú.

7 Mālāyíkā drîdrî rî ní í'dózú ívé jêlêgú vuzú, fî ní 'dezú, āzini ācí usa 'i ārí be, ï ní ïdāzú ímúzú vū drîgé nōó. Ācí rî zā nyōókú rî vé wōókō ālu na agá rî veé rá, peṭi ālu na agá rî pi vekí rá, ásé ïrîbîlî rú rî pi vekí céré.

8 Mālāyíkā ïrî rî ní ívé jêlêgú vuzú, mālāyíkā rî ní ngá sūúpi írá āmbúgú kaápi kú ācí rú nyālū ni í'bézú yîi tafu rî agá nōó, yîi tafu rî vé wōókō ālu na agá rî, újá 'i kú ārí rú. ⁹ Ngá ídri be yîi tafu rî agá rî pi, ālu na agá rî pi ūdrākí rá. Kúlúmgbā yîi tafu rî agá rî pi, ālu na agá rî pi, ïñānyākí kôpi kpélékpélé.

10 Mālāyíkā na rî ní ívé jêlêgú vuzú, línýā āmbúgú dîipi sū ācí tîni rî ní í'dézú 'bū gé 'dāásî yîi ambugu dî'bá dîdî rî pi vé wōókō ālu na agá rî pi drîgé, āzini yîi kídí vé rî pi vé wōókō ālu na agá rî pi drîgé. ¹¹ Línýā rî vé rú "Ūkêngelî" 'i. Újá yîi rî vé wōókō ālu na agá rî draá kuú ūkêngelî. 'Bá kárakarā yîi rî mvu'bá rá rî pi ūdrākí rá, yîi rî ní draá ūkêngelî rî sî.

12 Mālāyíkā su rî ní ívé jêlêgú vuzú, ūtú rî vé wōókō ālu na agá rî bî niî kuú cîci, mbāá rî vé wōókō ālu na agá rî bî niî kuú cîci, āzini línýā rî pi vé wōókō ālu na agá rî bî niî kuú cîci. Ūtú āmgbáraká rî vé wōókō ālu na agá rî bî niî kuú cîci, ïnîná rî vé wōókō ālu na agá rî bî niî kuú cîci.

13 Má kã āngū ndree mužú 'bū gé 'dāá, á ndre bîbî āmbúgú ri ngoó mužú āngū urugégé mgbo rî agásî ú'dúkó be uru 'dāá, ïri ri ngo mužú,

“Īzāngā! Īzāngā! Tā ambugu ambugu ĭzāngā sē'ba ni pi ímú ĭ nga 'bá vū drĭgē rĭ pi ní rá, tā 'dĭ'bée ímú ĭ nga sâ mālāyíkā ace'bée na rĭ pi ní ímúzú ĭvé jĕlĕgú vuzú rĭ gé!”

9

¹ Mālāyíkā tōwú rĭ ní ívé jĕlĕgú vuzú, kúru má ní línā ndrezú, í'dé 'bū gé 'dāásĭ vū drĭgē nōó. Sĕkĭ mǎfütá 'bū kų́pĭ ũđđ Ńkó rĭ ě tĭ zĭzú rĭ drĭ ni gé. ² Línā rĭ ní 'bū kų́pĭ ũđđ Ńkó rĭ ě tĭ zĭzú. Ācígā ní íkpúzú 'bū rĭ agásĭ, sŭ ācĭ ĭ ní ú'bé kuú 'bū agá rĭ vé ācígā ní rĭí íkpú rĭ tĭnĭ. Ācígā rĭ ọzŭ ũtú rĭ ě mĭ, āzini ọzŭ āngŭ 'bū gé rĭ, āngŭ rĭ bĭ nĭj kuú ānĭ cĭcĭ. ³ Ūmbĭ bĭtrĭká ní ĭfŭzú ācígā rĭ agásĭ, kọpĭ íngákĭ ímú vŭ rĭ ě drĭ ĭmŭlŭú céré. Sĕkĭ kọpĭ ní ũkpō āngŭ zāzú sŭ dĭrĭ vé rĭ tĭnĭ.

⁴ 'Yokĭ kọpĭ ní kĭnĭ, kọpĭ ā sĕkĭ ĭzāngā ásé rĭ pi ní ku, ngá dụ'ba rĭ pi ní ku, peṭĭ rĭ pi ní ku, kọpĭ ā sĕkĭ ĭzāngā rĭ 'yĕṅá 'bá adri'ba Múngú vé bĭlĕmĭ ākó ĭ ẹndrĕṭĭ gé rĭ pi ní. ⁵ Sĕkĭ kọpĭ ní ũkpō āngŭ ú'dĭzú ni kuyé, 'bo sĕkĭ kọpĭ ní ũkpō ĭzāngā sĕzú 'bá rĭ pi ní ũnjĭ ũnjĭ cazú mbāá tōwú. Īzāngā kọpĭ ní sĕé 'bá rĭ pi ní 'dĭri, āzó ni ri ásó sŭ ĭwá dĭrĭ ní āngŭ zāá ásó rĭ tĭnĭ. ⁶ Ū'dú 'dĭ'bée gé, 'bá ālu ālu ri 'yo, 'ĭ drā 'ĭ 'dĭísĭ rá, 'bo drā ri kọpĭ gā sĭ. 'Bá ālu ālu ri drāngará ndā ũkpō sĭ, 'bo kọpĭ drākĭ ku.

⁷ Ūmbĭ 'dĭ'bée índrékĭ sŭ hŭsánĭ ĭ ní údé lĕzú ẹ'dĭ 'dĭzú rĭ pi tĭnĭ. Kọpĭ úsúkĭ kŭlá ĭ ní údé dábŭ sĭ ni pi ĭ drĭgē, kọpĭvé ẹndrĕṭĭ adri sŭ 'bá áda vé rĭ tĭnĭ. ⁸ Kọpĭvé drĭ'bĭ dụ sŭ ũkú rĭ pi vé rĭ tĭnĭ,

kòpivé sị índré sù kẹmĩró vé rĩ tịni. ⁹ Kòpi úsúkí ngá ì ní údé aya sị ní ì bẹdrĩ gé cí. Kòpi nga mužú kpòrò be sù àrābìyā hūsānī rĩ pi ní rii seé mužú ẹ'dị gé kpòrò be rĩ pi tịni. ¹⁰ Kòpivé só ịrị be sù dịrị vé rĩ tịni, ịri āngū zā ásó ca mbāá be tọwụ. ¹¹ Kòpivé 'bāgú, ịri mālāyíkā āmbúgú 'bú kùpi ụdụ ākó rĩ ụtēpi rĩ 'i. Mālāyíkā rĩ vé rụ Ēberē tị sị Ābādónī, Gịrịkị tị sị Āpōlónī, ífifí ní 'bá riipi āngū ú'dịpi ni.

¹² Tā āmbúgú ịzāngā sēpi drīdrī rĩ nga 'i gí. Ẹsị nóni tā ambugu ambugu ịzāngā sē'ba nde'ba rá ni pi ịrị ímụ vúlé 'dī'dī.

¹³ Mālāyíkā áziyá rĩ ní ívé jēlēgú vuzú, má ní ú'dúkọ yizú, ú'dúkọ rĩ íbì íkú ú'yú sụ adri'ba vūrā rọbọṅọ zāzú dábū rú rĩ drīgé Múngú ẹndrẹtị gé rĩ pi agāsī. ¹⁴ Ụ'dúkọ rĩ ní 'yozú mālāyíkā áziyá jēlēgú be rĩ pi ní kīnī, “Mí ọyụ mālāyíkā sụ ì ní úmbé kuú yị āmbúgú dīpi dīdị Yūfērētā vé rĩ gé 'dī'bée rá.” ¹⁵ Kuru ì ní mālāyíkā sụ ì ní údé kuú ūrē mu'ba 'ba rĩ pi ú'dí'ba rĩ pi ọyuzú sàṅá 'dāri agá, ú'dụ 'dāri agá, ílì 'dāri agá. Pēkí kòpi mužú 'ba rĩ pi ú'dị, kòpi ú'díkí 'ba rĩ pi ūdrāá rá, ālu na agá rĩ pi ūdrākí rá. ¹⁶ Á yị āngáráwá nju'ba hūsānī sị ẹ'dị gé rĩ pi vé kālāfe ca mīllyọnị mūdūrūlū ịrị (200,000,000).

¹⁷ I'dakí má ní kòpivé hūsānī āzini āngáráwá ri'ba únjú'ba hūsānī sị rĩ pi ịndrīlīkị agá 'dāá rá. Āngáráwá rĩ pi úsúkí ngá ì ní údé aya sị ikaka ni pi, kùnīkùnī rú ni pi, āzini mālāmālā rú ni pi ì bẹdrĩ gé sị. Hūsānī rĩ pi vé drī índré sù kẹmĩró vé rĩ tịni. Ācí ri dī ụkpú kòpi tị gé sị ācígā be,

ngá cípi ãcí rú nyãlũ ni pi úkpúkí kôpi tị gé sī.
¹⁸ Ngá ìfũ' bá hũsánĩ rĩ pi tị gé sī rĩ pi ãcí rú, ãcígã rú, ngá mālámálá rú ẹjị be ngũ̀̀pi ùnjí ni. Ngá ìfũ' bá hũsánĩ rĩ pi tị gé sī 'dĩ' bée ú' dđ 'bá rĩ pi ã urukọ ùdrãá rá, ú' dđ ãlu na agá rĩ pi ùdrãá.
¹⁹ Hũsánĩ 'dĩ' bée vé ùkpõ kôpi tị gé, ãzini kôpivé só gá. Kôpivé só adri sũ ìnĩ tịni, drị be, kôpivé só ri 'bá ga ãzó be.

²⁰ 'Bá ùdrã' bá wõnyókí 'dĩ' bée sī kuyé rĩ pi, kôpi gākí ẹsị újágá sī ùnjĩkãnyã ì ní 'oó rĩ agásĩ. Kôpi kukí ngá ì ní údé drị sī múngú rú rĩ pi vé ìnjĩngará kuyé. Kôpi kukí índrí ùnjí rĩ pi* vé ìnjĩngará kuyé. Ngá ì ní údé múngú rú dábũ sī, aya ọgú' bá ọgúọgũ ni pi sī, aya mālámálá ni pi sī, írã sī, ãzini párángi sī rĩ pi, kôpi ícókí ãngũ ndreeé ku, ícókí tã yị ku, ícókí ẹcị ku. ²¹ Kôpi újákí ìvé ẹsị rizú ãngũ ú' dđzú rĩ ãluńani kuyé. Kôpivé tã ùjõgũ vé rĩ, ọwũ 'bãngará, ãzini ùgũ, kôpi kukí ãluńani kuyé.

10

Mãlãyĩkã búkũ traátra mãdãńanjá rĩ rułpi 'i drıgę rĩ vé tã

¹ Má ní gõzú mãlãyĩkã ãzi ùkpõ be ni ndrezú, ìri ri ísị ímúzú 'bũ gé 'dãásĩ vũgá nõlé, ìrĩbĩtị ọzũ rú' bá ni kúrũ, gérı ãsõ kú drị ni gé, ẹndrętị ni ọgú põwũpõwũ sũ ùtú tịni, pá ni pi índrékí sũ ãcí

* **9:20** 9:20 Índrí ùnjí rĩ pi: Índrí ùnjí rĩ pi ándúru mãlãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kôpi nõkí tãĩmbı Múngú vé rĩ, Sãtãnã ri kôpivé ãmbúgu. Múngú ídró kôpi 'bũ gé 'dãásĩ vũgá nõó, kôpi gõkí ufuú índrí ùnjí, kôpi ri 'bá rĩ pi ní ìzãngã sę vũ drıgę nõgó. 'Í lã I'dangará 12:7-9.

sị d̄ĩpi lēlē rī t̄ini. ² Mālāyíkā rī ru búkū traátra mādāñáǎá ĩ ní ọyụú gí rī kú 'í dr̄igé, 'bā 'í pá ẹndẹp̄i rī ȳi tafu rī dr̄igé, pá ãj̄i rī nyọ́ókú dr̄igé. ³ Īri ní trezú ụ'dúkọ be uru 'dāá s̄u kēm̄r̄o ní l̄i rī t̄ini, k̄a treé 'd̄ini, ũvi ní l̄izú mgb̄ĩr̄i, mgb̄ĩr̄i, vú be ẹz̄ĩr̄i.

⁴ Ũvi rī k̄a l̄i caá vú be ẹz̄ĩr̄i, á lē kōdō ũvi rī vé l̄ingará ẹz̄ĩr̄i 'd̄iri ã tā s̄i vūgá, koro má ní ụ'dúkọ ȳizú íngá 'b̄u gélés̄ila k̄in̄i, “Mí s̄i tā mí ní ȳi 'd̄iri ku, āzini mí l̄ũ kpá 'bá āzi ní ku.”

⁵ Kúru mālāyíkā má ní ndree pá 'bāapi ȳi tafu rī dr̄igé āzini nyọ́ókú dr̄igé rī ní 'í dr̄i ẹndẹp̄i rī íngazú suzú 'b̄u gé 'dāá. ⁶ Īri ní ũyō sōzú Múngú adriipi lēmgbērē rú 'b̄u pi gbiipi vū be, ȳi tafu rī be, ngá ārēvú céré ídri rú rī pi be rī ã r̄u s̄i k̄in̄i, “Tā Múngú ní ũt̄i gí rī pi, ícó tēé ku, k̄opi koro ĩ nganga. ⁷ Mālāyíkā ẹz̄ĩr̄i rī kādō ívé j̄légú vuú, tā Múngú vé ũt̄i kuú ìnógós̄i mūdūmūdū rú rī, ĩri koro 'í nga s̄u ĩri ní ọt̄u l̄ũú ívé át̄i' bá n̄eb̄i rī pi ní rī t̄ini.”

⁸ Kúru ụ'dúkọ té má ní ȳi íngapi 'b̄u gélés̄ila rī ní gōzú átázú má be d̄i k̄in̄i, “Í mu búkū traátra mādāñáǎá ĩ ní ọyụú gí mālāyíkā pá tuúpi ȳi tafu rī dr̄igé, āzini nyọ́ókú dr̄igé rī ní ruú kuú 'í dr̄igé rī í'dú.”

⁹ Má ní mužú mālāyíkā rī vúgá 'dāá, má ní ĩri z̄izú, ã sē má ní búkū traátra mādāñáǎá ĩ ní ọyụú gí 'd̄iri, ĩri ní 'yozú má ní k̄in̄i, “Í 'du búkū rī, 'í nya. Mí kādō ĩri nyaá, ĩri ín̄i mí t̄i gé 'dāá s̄u ọnyú t̄ini, 'bo mí agá 'dāá, ĩri dra ũk̄enḡeli.”

¹⁰ Kúru má ní búkū traátra mādāñáǎá ĩ ní ọyụú

gí 'dĩri é'yízú mālāyíkā rĩ drìgé sī, má ní nyazú. Tã ni 'a ni gé rĩ pi íníkí má tị gé 'dãá ínínĩ, 'bo tã ni 'a ni gé rĩ pi gōkí ĩ újá adrii ũkēngelị má 'a gá 'dãá.

¹¹ Kúru ú'dúkọ rĩ gō kpá átá má ní đĩ kĩnĩ, “Mí áyú tã ímụpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dílé rĩ pi mužú 'bá rĩ pi ní, āngũ rĩ pi agásĩ, tị rĩ pi vú sī, āzini 'bāgú rĩ pi ní.”

11

Ādú'bá ĩrĩ rĩ pi vé tã

¹ Mālāyíkā rĩ ní má ní peṭi ngá 'bezú ni sēzú. ĩri ní 'yozú má ní kĩnĩ, “Í mu Jó Múngú vé rĩ 'beé, āzini vūrā rōbōṅō zázú rĩ 'beé, āzini 'í lā 'bá ímụ'bá Múngú ri zị'bá rĩ pi. ² 'Bo ā 'beki Jó Múngú vé rĩ ā bóró ĩndĩ ku, ā'diātāsīyā sēkí ĩri 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní. 'Bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku 'dĩ'bée ímụ kūrú uletere Yērusālémā vé rĩ 'du ũkpō sī. Kōpi ímụ ĩzāngā sē 'bá Yērusālémā vé rĩ pi ní, ca mbāá pūkú sụ drĩ ni ĩrĩ. ³ Ma kúru ímụ mávé ũkpō sē ādú'bá ĩrĩ bōngó ĩzāngā vé rĩ su'bá rĩ pi ní, kōpi adri nēbĩ rú, kōpi ímụ tị Múngú vé rĩ sē ca ú'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrĩ pūkú ázīyá (1,260).”*

⁴ Ādú'bá ĩrĩ 'dĩ'bée kōpi peṭi ōlívē vé ĩrĩ rĩ pi†, āzini kōpi aya ĩ ní tādú'bā ũ'yūū ũ'bāá sị ni gé sī ĩrĩ Úpí adriipi vū nōri drìgé céré rĩ ẹndrẹti gé rĩ

* **11:3** 11:3 Ú'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrĩ pūkú ázīyá: Ú'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrĩ pūkú ázīyá rĩ, mbāá pūkú sụ drĩ ní ĩrĩ rĩ, āzini ílĩ na ẹlị sī rĩ, kōpi céré trōtrō. † **11:4** 11:4 Peṭi ōlívē vé ĩrĩ rĩ pi: Búkū Zākārīyā vé rĩ agá, peṭi ōlívē vé ĩrĩ rĩ pi ādú'bá ĩrĩ. 'Í lā Zākārīyā 4:11-14.

pi. ⁵ 'Bá lēepi ícápi ārí'ba rú, kōpi 'oópi ūnjí rī, ācí ri ímú ĩfū ādú'ba ĩrī 'dī'bée tị gé sī ímú kōpivé ari'ba rī pi zā ve ūdrā mgbīlímgbīlī. 'Bá lēepi ādú'ba 'dī'bée 'oópi ūnjí rī, ĩ ímú ĩri 'dị drā sū 'dīri tịni. ⁶ Ādú'ba ĩrī 'dī'bée ūkpō be ícózú yīgọ ugazú sēzú 'dịzú ku lókí kōpi ní rizú Múngú vé tị sēzú rī gé. Kōpi ūkpō be yīi újázú ícázú ārí rú, āzini kōpi ūkpō be 'bá rī pi ĩwōnyōzú létị be āndiāndí vū drīgé nōgó sū ĩ ní lēe rī tịni.

⁷ Lókí ādú'ba 'dī'bée ní Múngú vé tị ūlūzú dezú rī gé, ĩbịgọ ri kúru ĩfū 'bụ kuúpi ūdụ ākó 'dāri agāsī kōpivé ūkpō ndē, ĩri kōpi ú'dị ūdrā rá. ⁸ Kōpivé āvū ri ímú ula ku kūrú āmbúgú Yērúsālemā vé rī agá, vūrā 'dīri ĩ ní Úpí ri gbāzú peṭị alambaku sígé rī, 'bá kūrú rī agá rī pi adrikí sū 'bá kūrú Sōdómō‡ vé rī agá rī pi tịni, āzini 'bá āngū Ējēpētō§ vé rī agá rī pi tịni. ⁹ Ụ'dụ na ẹlị sī, 'bá āndiāndí, sūrú āndiāndí ĩvé tị átázú rī vú sī, āzini 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ārēvú cére ímú kōpivé āvū úndré mị sī, 'bá āzi ásí āní ku, kōpi ā'yīkí āvū rī pi sēe sīi ku. ¹⁰ 'Bá adri'bée nyōókú nōri drīgé rī pi ímú gụ ādú'ba nēbī rú ūdrā'ba ĩrī 'dī'bée sī gụgụ, āzini kōpi únjínjī ĩ ẹsị agá, ri ngá ālē ĩ āsámvú gé sī, ā'diātāsīyā nēbī ĩrī 'dī'bée sēkí 'bá adri'bée nyōókú nōri drīgé rī pi ní ĩzāngā ambamba.

¹¹ 'Bo ú'dụ na ẹlị sī ā vūdrī gé, ẹvīvī Múngú vé ídri sēepi rī fi ādú'ba ūdrā'ba ĩrī 'dī'bée agá,

‡ **11:8** 11:8 Sōdómō: Múngú iza Sōdómō ri ūnjikānyā ĩri ní 'oó ambamba rī sī. 'Í lā Í'dóngará 19:1-29. § **11:8** 11:8 Ējēpētō: Múngú pa ívé 'bá Īsērélē vé adri'ba túgērī rú rī pi, íjị kōpi ĩfūú āngū Ējēpētō vé rī agāsī āmvé rá. 'Í lā Wūngará 12.

sê kôpi ídríkí gōó 'bōrō ũzi, ũrĩ ímvú 'bá tã 'dĩri ndre'bá rĩ pi ambamba. ¹² Kúru ú'dúkọ ní íkúzú kpōrō be 'bũ gé 'dāásĩ, 'yozú ādú'bá ĩrĩ 'dĩ'bée ní kĩnĩ, “Īmi ímúkí nōó.” Kôpi ní ngazú mužú 'bũ gé 'dāá, ari'ba rĩ pi rikí kôpi ndreé mužú.

¹³ Sâ 'dãri gé, dĩngídĩngí ní āngũ ayazú ũkpō be, sê jó ālu mužrĩ agá ũᅇókí arí vūgá, ú'dĩ 'bá ũdrāá élfũ ézĩrĩ (7,000). Sê ũrĩ ímvú 'bá ũdrã'bá kuyé rĩ pi ambamba, kôpi rikí Múngú 'bũ gé 'dāá rĩ íngú.

¹⁴ Tã āmbúgú ĩzāngã sēepi 'i ngaapi vú ĩrĩ rĩ nga 'i gí, tã āmbúgú ĩzāngã sēepi na rĩ ri ímú 'dĩ'dĩ.

Jëlëgú ézĩrĩ rĩ vé tã

¹⁵ Kúru mālāyíkā ézĩrĩ rĩ ní ívé jëlëgú vuzú, ú'dúkọ ní íkúzú 'bũ gé 'dāásĩ kpōrō be āmbúgú kĩnĩ,

“Mālūngā nyōókú drĩgé nōgó rĩ nóni Úpí Múngú 'bávé rĩ vé ni, āzini Kúrísítō ĩrivé rĩ vé ni, Múngú ri ímú mālūngā rĩ rụ mužú 'dáni'dáni.”

¹⁶ 'Bá ambugu pũkú ĩrĩ drĩ ni sụ úrí'bá ĩvé lúpá drĩgé Múngú ẹndrẹti gé rĩ pi ní kúru kũmũcí ũtĩzú rizú Múngú ri ĩnjĩzú. ¹⁷ Kôpi ní 'yozú kínĩ, “Úpí Múngú Ũkpō 'Dípa, 'bá sēkí mí ní ōwō'dĩfō, mí adriipi ĩnógósĩ anigé, āndrũ anigé rĩ, ā'diātāsīyā mí í'dó mívé ũkpō áyú mālūngā ruzú gí.

¹⁸ 'Bá āngũ drĩgé sī rĩ pi ā 'a vekí rá, sē nóni sâ mívé jĩkó ní í'dézú 'bá 'dĩ'bée drĩgé rĩ ícá gí.

Sâ mí ní 'bá ũdrã'bá gí rĩ pi vé tã lizú rĩ ícá gí.

Sâ mí ní ngá múké sēzú mívé ãtí'bá nēbī rú
 rī pi ní,
 āzini mí ní ngá múké sēzú mívé 'bá mī rú íngú'bá
 rī pi ní,
 í'dózú ēzī be mādā rī pi vúgá, cīngbá cazú
 ēzī be ambugu rī pi vúgá rī ícá gí,
 sâ 'dīri gé, mi 'bá ũnjīkānyā 'o'bá nyōōkú drīgé
 nōgó rī pi ú'dí ũdrā rá."

¹⁹ Kúru ĩ ní Jó Múngú vé 'bū gé 'dāá rī zīzú, á
 ndre sōndúkū Múngú vé ũndī ruzú rī Jó Múngú
 vé rī agá 'dāá. Á ndre āngū rī ga lókūlókú, ũvi ní
 līzú, dīngídīngí ní āngū ayazú, fí ní í'dózú dāzú
 ũnjí ũnjí.

12

Ūkú rī pi vé tã ngá ātra rī be rī

¹ Tã āyāzú āyāyā ni ní 'i i'dazú 'bū gé 'dāá. Á
 ndre ũkú āzi su ũtú kuú 'i rú'bá gá, su kŭlā línýā
 be mụdrī drī ni ĩrī kuú 'í drīgé, 'bā 'i pá kuú mbāá
 rī drīgé. ² Ūkú rī ã 'a mba kílīkílī, lē tītī, mvá rī
 kã í'dó ĩfūú, tīngará rī vé āzó sī, ũkú rī ní trezú
 ú'dúkó be uru 'dāá.

³ Tã āyāzú āyāyā ni āzi ní kpá 'i i'dazú 'bū gé
 'dāá dī. Á ndre ngá ātra āmbúgú āmbúgú rú'bá
 be ika, drī ni pi ézīrī, ú'yú ni pi mụdrī, úsú kŭlā
 ézīrī kú 'í drīgé sī. ⁴ Ngá ātra 'dīri vé só gbā línýā
 rī pi lŭú 'bū gé 'dāásī vū drīgé nōó, gbā ālu na
 agá rī pi lŭú. Ngá ātra rī tu pá kuú ũkú lēpi
 mvá tīpi rī ẹndrẹtī gé, rī tēé, ũkú rī kādō mvá
 rī tīí, koro 'i te rí ũkú rī vé mvá ũdéná rī rōlú

'dĩisĩ rá. ⁵ Ūkú rĩ ní mváná rĩ tĩzú ágóná, mvá 'dĩri ímú adri 'bāgú rú 'bá rĩ pi drĩgé, ĩri ímú 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ě drĩ órú túré aya rú* āmbũgũ ruzú rĩ sĩ. 'Dukĩ mváná rĩ muḡ Múngú vúgá 'bũ gé 'dāá ídri rú, muḡ 'bāá Múngú vé lúpá mālũngā ruzú rĩ gé. ⁶ Ūkú rĩ nga ápá muḡ adrii āngũ ā'wí cínyáfā rú, Múngú ní údé ĩri ní rĩ gé 'dāá. Múngú rĩ ĩri ā tā mbaá 'dālē ú'dú élifũ ālu mūdūrũlũ ĩrĩ pũkú áziyá (1,260).

Ē'di 'deēpi 'bũ gé 'dāá rĩ vé tā

⁷ Kúru ě'di ní 'dezú 'bũ gé 'dāá, Mikāyélē pi ívé mālāyíkā rĩ pi be, kōpi ní fizú ě'di 'dizú ngá ātra rĩ be, āzini ĩrivé mālāyíkā ũnjĩ rĩ pi be. ⁸ 'Bo ngá ātra rĩ pi ívé mālāyíkā ũnjĩ rĩ pi be, kōpivé ũkpō ícú ku, sē kōpi gōkí vūrā ĩsú adrizú 'bũ gé 'dālē kuyé. ⁹ Ídrókí ngá ātra rĩ ívé mālāyíkā ũnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dāásĩ rá. Ngá ātra 'dĩri ótú ĩnĩ ĩ ní zĩi ādróko dōku Sātánā rĩ 'i, ĩri 'bá riipi 'bá rĩ pi ě mĩ ũ'bāápi ni, ĩri sē 'bá rĩ pi ri fi ũnjĩkānyā 'o. Ngá ātra rĩ pi ívé mālāyíkā ũnjĩ rĩ pi be, ídrókí kōpi 'bũ gé 'dāásĩ ímú vũ drĩgé nōó.

¹⁰ Kúru má ní ú'dúkó yizú íbí íkú 'bũ gé 'dāásĩ kpōrō be kīnĩ,

“Nóni pangará íngápi 'bávē Múngú vúgá rĩ,
 ũkpō ĩrivé rĩ, mālũngā ĩrivé rĩ,
 āzini ũkpō Kúrisítō Múngú ní ĩpēé rĩ vé rĩ
 ícá gí.

* **12:5** 12:5 Túré aya rú rĩ: Túré aya rú 'dĩri, ĩ ímú 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi ĩrĩñā ānĩ. Ú'dú ũdũ vé rĩ gé, Yēsũ ri ímú 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi ĩrĩñā rá.

Ādróko ándúró riípi 'bá rĩ pi tóopi Múngú
 ɛndrɛti gé ɛtúná pi ɛníná be rĩ,
 í'békí nóni ɪri ímúzú vũ drĩgé nŏó gí.

11 'Bá Yésũ ri ɛ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ndĕkí ādróko ri
 Kābĩlŏ Mvā rĩ vé ārí dāāpi rĩ sĩ,
 āzini ɛ'dúkŏ Múngú vé kŏpi ní ũlũú rĩ sĩ.
 Sē kŏpi rukí āní drāngará ālunáni kuyé.

12 Īmi 'bá céré adri' 'bá 'bũ gé rĩ pi, lē ĩmi adriki
 āyĩkŏ sĩ.

Īzāngā rĩ adri 'bá adri' 'bá vũ drĩgé rĩ pi ní, āzini
 yĩi tafu agá rĩ pi ní,
 ā'diātāsīyā ādróko ca ĩmi vúgá vũ drĩgé 'dĩlé
 gí.

Īri jĩkŏ be ambamba, nĩ rá sâ 'í ní tã ũnjí 'ozú
 rĩ mādāñá."

13 Ngá ātra rĩ kã ndree í'békí 'i vũ drĩgé nŏó
 gí, í'dó rií ũkú mvā ágó tĩpi 'dāri droŏ mužú.

14 'Bo sĕkí bĩbĩ āmbúgú āmbúgú rĩ vé ɛpɛlé' bĩ
 ɪrĩ 'dĩ'bée ũkú rĩ ní, ā nga rí āní ɪnĩ rĩ ā gārā
 gá 'dĩsĩ rá, ā mụ rí adrii āngũ ā'wí cínyáfā rú,
 Múngú ní údé kuú ɪri ní, ɪri ā tã mbazú āní ílí
 na ɛlĩ sĩ rĩ gé 'dāá, ɪnĩ† rĩ ā 'o rí ɪri ũnjí ku. 15 ɪnĩ
 rĩ ní yĩi wezú 'í tĩ gé sĩ tĩi kuú yĩi āmbúgú dĩpi
 dĩdĩ rĩ tĩni, yĩi rĩ ā 'dụ rí ũkú rĩ mužú 'dĩsĩ rá.

16 'Bo nyŏŏkú rĩ ko ũkú rĩ ẽ ĩzā, zĩ 'í tĩ kú mgbo,
 yĩi āmbúgú dĩpi dĩdĩ ngá ātra rĩ ní weé ɪfũú 'í tĩ
 gé sĩ 'dĩri dī fií mužú 'a ni gé 'dāá. 17 Ngá ātra rĩ
 ā 'a ve ũnjí ũnjí ũkú rĩ ní, 'de mụú ɛ'dĩ 'dĩi anji
 ɪmbĩtā ũkú rĩ vé rĩ pi be, anji 'dĩ'bée Múngú vé
 tãimbĩ rụ' 'bá tĩtĩ, rĩ' 'bá tã Yésũ ní ímbá rĩ ũlũ' 'bá

† 12:14 12:14 ɪnĩ: ɪnĩ 'dĩri ngá ātra ũkú rĩ droŏpi rĩ, ɪri ādróko.
 'Í lã I'dangará 12:9.

rĩ pi. ¹⁸ Ngá ãtra rĩ áwí pá tuú kuú cínýáfã drĭgé yĭĭ tafu rĩ tĭ gé 'dǎá.

13

Ībĭgó ĭfũúpi yĭĭ tafu rĩ agásĩ rĩ

¹ Má ní gōzú ĭbĭgó ndrezú, ĭri ri ĭfũ yĭĭ tafu rĩ agásĩ, ĭri drĭ be ézĭrĭ, ú'yú be mụdrĭ, ũ'yĭkí kŭlá mụdrĭ kuú ú'yú ni pi gé sĭ, sĭkí rŭ Múngú ri idezú ni drĭ 'dĩ'bée rŭ'bá gá sĭ. ² Ībĭgó má ní ndree rĩ índré sŭ lígí tĭnĭ, ĭrivé pá vŭgá 'dǎá rĩ pi 'bí be, únyófí ni pi zōkí kuú ãcoco, tĭ ni kĕmĭrŭ vé rĩ tĭnĭ. Ngá ãtra rĩ sē ívé lúpá ĭbĭgó rĩ ní, sē ĭri ní ũkpŭ, āzini ũkpŭ āngŭ ruzú ni. ³ Á ndre Ībĭgó rĩ vé drĭ ālu ni āzó be lĕ kŭdô ĭri 'dĭĭ drǎádrǎ, 'bo āzó rĩ gŭ jaá rá. 'Bá vŭ drĭgé rĩ pi ārĕvú céré ngakí āyāá tǎ 'dĩri sĭ, 'dekí mụú vú ni gé sĭ. ⁴ 'Bá rĩ pi céré ngakí rií ngá ãtra 'dĩri ĭnjĭĭ áyu, ā'diātāsĭyā ĭri ní ívé ũkpŭ sēé ĭbĭgó rĩ ní rĩ sĭ. Kŭpi 'dekí rií ĭbĭgó ri ĭnjĭĭ kĭnĭ, “'Bá ícŭpi 'i ũ'bĭĭpi ĭbĭgó be rĩ ā'di 'i? Ā'di ri ícŭ ĕ'dĭ 'dĭ ĭri be bā nĩ?”

⁵ Ā'yĭkí ĭbĭgó ri rií átángá āfú vé ni átá, rií Múngú ri ideé, āzini rií tǎ ĭri ní lĕé drĭ ńrŭzú rĩ 'oó caá mbāá be pŭkŭ sŭ drĭ ni ĭrĭ. ⁶ Átángá ri ĭfũú ĭbĭgó tĭ gé sĭ, ri Múngú ri ideé, ri rŭ ĭrivé rĩ u'daá, ri vŭrǎ Múngú ní adrízú rĩ u'daá, āzini ri ĭrivé 'bá adri'bá ĭri be trŭ 'bŭ gé 'dǎá rĩ pi u'daá. ⁷ Múngú ku ĭbĭgó rĩ ĕ'dĭ 'dĭĭ ívé 'bá rĩ pi be, ā ndē rí kŭpivé ũkpŭ. Sĕkí ĭri ní ũkpŭ 'bá rĩ pi ĕ drĭ ńrŭzú, āngŭ rĩ pi agásĩ, sŭrŭ rĩ pi gé sĭ, tĭ āndíāndí rĩ pi vú sĭ céré. ⁸ 'Bá céré adri'bá vŭ

drĩgé nōgó rĩ pi ímú ri ìbĩgọ ri ìnjĩ áyu, 'bá 'dĩ'bée
ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé 'dǎlé, sǐkí kọpi ã rú
Kābīlō Mvǎ ĩ ní 'dịj drǎá rĩ vé búkū ídri vé rĩ agá
kuyé.

⁹ 'Bá bĩ be rĩ, ã yì 'í ní tǎ 'dĩri.

¹⁰ Dō ngá rĩ 'yĩngará,
ã 'yĩkí mi,
dō 'dịngará,
ã 'dịkí mi.

Ìmi 'bá Múngú vé rĩ pi, lē ìmi úmbékí ẹsị ìzāngǎ
rĩ ã nyangará gá, lē ìmi adrikí ùkpó ùkpó ìmivé
ẹ'yĩngará agá.

Ìbĩgọ ìfũúpi nyọókú agálésĩ rĩ

¹¹ Má ní kpá gōzú ìbĩgọ āzi ndrezú, ĩri ri ìfũ
nyọókú agálésìla. ĩri ú'yú be ìrĩ sù kābīlō mvǎ
vé rĩ tịni, 'bo ú'dúkọ ní sù ngá ātra vé rĩ tịni.

¹² Ìbĩgọ ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'du ìbĩgọ drĩdrĩ ú'yú be
mudrĩ 'dǎri vé ùkpō ẹzị ngazú. Ìbĩgọ ú'yú be ìrĩ
'dĩri lē 'bá vũ drĩgé rĩ pi cére ẹ ìnjĩkí ìbĩgọ drĩdrĩ
ǎzó be jaápi gí 'dǎri sù ĩ ní Múngú ri ìnjĩ rĩ tịni.

¹³ Ìbĩgọ ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'o tǎ āyāzú āyāyā ambugu
ambugu ni pi rá, sē ǎcí dǐj 'bũ gé 'dǎásĩ ímú vũ
drĩgé nōó, 'bá rĩ pi ndrekí rá.

¹⁴ Ìbĩgọ ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'o tǎ āyāzú āyāyā
ambugu ambugu ni pi ìbĩgọ drĩdrĩ rĩ ã vūrǎ gá,
'bá vũ drĩgé nōgó rĩ pi ẹ mị ù'bǎzú ǎní. Lē kọpi ã
údékí ìndrìlìkí ìbĩgọ drĩdrĩ ǎzó be adriipi ídri rú
'dǎri vé rĩ, kọpi ã ríkí ìnjĩ sù Múngú tịni. ¹⁵ Sēkí
ĩri ní ùkpō, ã vu rí ẹvĩvĩ ìndrìlìkí ìbĩgọ drĩdrĩ rĩ
vé ĩ ní údé 'dǎri agá, ã adri rí ídri rú, ã átá rí
átátǎ. 'Bá gǎ'bá ìndrìlìkí rĩ ìnjĩgá sĩ rĩ pi, ã ú'dìkí

rí kôpi ũdrăá céré 'dĩsĩ rá. ¹⁶ Ịbịgọ ú'yú be ịrĩ 'dări mĩ 'bá rĩ pi ũkpō sī, sē ũ'băkí bīlēmị 'bá rĩ pi ē drị ẹnđepị gé sī, dōku kôpi ē ẹnđrẹtị gé sī. 'Bá ị ní bīlēmị ũ'băzú rĩ pi, 'bá ẹzị be mădăŋá rĩ pi, 'bá ẹzị be ambugu rĩ pi, 'bá ă 'bú be rĩ pi, 'bá ngá ăkó rĩ pi, 'bá adri 'bá tųgěrĩ rú ku rĩ pi, ăzini 'bá tųgěrĩ rú rĩ pi. ¹⁷ Ũ'băkí bīlēmị 'dĩri kôpi ẹnđrẹtị gé sī, ă'diătăsiyă 'bá rĩ dō bīlēmị ịbịgọ drịdrị 'dĩri vé rĩ ăkó, ụzi ngá ku, dōku je ngá ku. Bīlēmị 'dĩri i'da ịbịgọ rĩ vé rú, dōku ịrivé kălăfe.

¹⁸ Tă 'dĩri lē 'bá úmĩ be ni, ịri ícó nĩ á má rá. 'Bá úmĩ be rĩ ă 'bị drị kălăfe mŭdŭrŭlŭ áziyá pŭkŭ áziyá drị ni áziyá (666) 'dĩri ndăá ịsŭ ká, kălăfe 'dĩri ịri rú Ịbịgọ drịdrị 'dări vé rĩ.

14

Kăbīlō Mvă rĩ pi ívé 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ălu pŭkŭ sŭ drị ni sŭ rĩ pi be (144,000)

¹ Kuru má ní Kăbīlō Mvă rĩ ndrezú tu pá kuú íră Sīonă* drịgé 'dăá, 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ălu pŭkŭ sŭ drị ni sŭ tukí pá kuú ịri ă gără gá, 'bá 'dĩ'bée ị ní ịrivé rú, ăzini Ẹtẹpi vé rú sī kôpi ẹnđrẹtị gé rĩ pi. ² Má ní ú'dŭkọ yizú íbí íkŭ 'bŭ gé 'dăásĩ, ú'dŭkọ rĩ lĩ sŭ kŭlé ní rii lĩ rĩ tịni, dōku ũvi ní rii lĩ rĩ tịni. Ụ'dŭkọ má ní yi rĩ lĩ sŭ ị ní rii kŭ'dị coó lĩ rĩ tịni. ³ Kôpi rikí úngó ú'di ni ngoó lúpá mălŭngă vé rĩ ẹnđrẹtị gé 'dăá, ăzini kôpi rikí ngoó ngá sŭ ídri rú rĩ pi ẹnđrẹtị gé, ăzini 'bá ambugu rĩ pi ẹnđrẹtị gé. 'Bá ăzi ícó úngó 'dări ŭnŭi ngoó ku, 'yéŋá 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ălu

* **14:1** 14:1 Sīonă: Sīonă ri ị kpá zị Yẹrŭsălēmă.

pũkú sụ drĩ ni sụ (144,000) ĩ ní paá ũnjĩkãnyã agásĩ vũ drĩgè nŏósĩ rĩ pi ícŏ úngŏ rĩ ngo nĩ. ⁴ 'Bá 'dĩ'bée 'bá ĩ ní paá ũnjĩkãnyã agásĩ gí, ọwũ 'bã'bá ũkú sĩ ku, ĩ a'bi'bá kú ule, ri'bá Kãbĩlŏ Mvã rĩ ã vũdrĩ ũbĩ'bá mužú rĩ pi. 'Bá 'dĩ'bée ímú adri Múngú vé ni, ãzini Kãbĩlŏ Mvã rĩ vé ni, kŏpi adri sũ ãnyãngã ě drĩ ĩ ní í'dú sée Múngú ní rĩ tĩni. ⁵ Kŏpi ũnjŏ ãkŏ, 'bá ãzi ícŏ tã ũnjĩ 'yoŏ kŏpi rú' 'bá gá ku.

Mãlãyĩkã na rĩ pi vé tã

⁶ Má ní gŏzú mãlãyĩkã ãzi ndrezú, ĩri ri nga mužú uru 'bũ gé 'dãásĩ, ĩri ri ú'dúkŏ múké adriipi ũdũ ãkŏ rĩ ũlũ mužú 'bá vũ drĩgè rĩ pi ní, 'bá ãngũ ãndĩãndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi ní, sũrú ãndĩãndĩ rĩ pi ní, 'bá átã'bée tĩ ãndĩãndĩ sĩ rĩ pi ní. ⁷ ĩri ní átázú ú'dúkŏ be uru 'dãã kĩnĩ. "Ĩmi ĩnjĩkĩ Múngú ri, ãzini ĩmi íngúkĩ ĩrivé ãmbũgũ, ã'diãtãsiyã sã ĩri ní tã lizú rĩ ícŏ gí. ĩmi ĩnjĩkĩ Múngú 'bũ pi gbiipi vũ be, yĩ tafu rĩ be, ãzini kídĩ rĩ be rĩ."

⁸ Vũdrĩ ni gé, mãlãyĩkã ĩrĩ ni ní ímúzú drĩdrĩ 'dãri ã úgŏrŏ gá, ĩri ní áyúzú kĩnĩ, "Kũrú ãmbúgú Bãbêlŏnã[†] adriipi sũ ũkú ọwũ rú rĩ tĩni rĩ í'dé gí, Múngú ě ẹsĩ ve ãní rá, ã'diãtãsiyã sē

[†] **14:8** 14:8 Bãbêlŏnã: Lókĩ Núwã vé rĩ ã vũdrĩ gé, 'bã rĩ pi sĩkĩ lágárãkã Bãbêlã gá, vũdrĩ ni gé, 'bã rĩ pi gŏkĩ vũrã rĩ zĩ Bãbêlŏnã. Ílĩ kárãkarã ã vũdrĩ gé, 'bãgú Nêbãkãnézã jĩ 'bã ĩsêrêlê vé rĩ pi ã urukŏ mužú ãngũ Bãbêlŏnã vé rĩ gé, iza Yêrúsãlêmã ri ílĩ mũdũrũlũ tŏwũ pũkú ẹzĩrĩ (570) gé, ísú ãkũdê tĩkĩ drĩ Yêsũ ri kuyê. 'Í lã Í'dŏngará 11; 2 'Bãgú 24-25; Dãnyélê 1:1-7.

'bá āngū rĩ pi agásĩ rĩ pi céré mvukí vinyō ũkú
ōwú rú rĩ vé rĩ ìmērēzú ānĩ.”‡

⁹ Vùdrĩ ni gé, mālāyíkā na ni ní ímúzú 'dāri ā
úgóró gá, ĩri ní átázú ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kīnĩ,
“'Bá rĩ ĩnjĩ dō ĩbīgọ drīdrī 'dāri, āzini ĩnjĩ dō
ĩndrīlīkí ĩ ní údé sū ĩbīgọ drīdrī 'dāri tịnị rĩ, āzini
ā'yī dō ĩrivé bīlēmị 'bāá 'í ẹndrẹtị gé dōku 'í
drīgé, ¹⁰ ĩri sē Múngú vé jīkó agaápi rá rĩ ímú 'í dé
drī ni gé. ĩ ímú ĩri zā ve ācī cípi kú nyālū rĩ sī
mālāyíkā uletere rĩ ẹndrẹtị gé, āzini Kābīlō Mvā
rĩ ẹndrẹtị gé. ¹¹ Ācī kọpi ní rizú vezú rĩ vé ācígā
ri nga muzú ụdū ākó. 'Bá ĩbīgọ rĩ ĩnjĩ' bá, āzini
ĩrivé ĩndrīlīkí ĩnjĩ' bá, dōku bīlēmị ĩbīgọ rĩ vé rú
'daápi rĩ ā'yī' bá rá rĩ pi, kọpi ĩzāngā nya muzú
ūtúná pi ĩníná be.” ¹² Tā 'dīri sī, lē 'bá Múngú
vé rĩ pi ā úmbékí ẹsị ĩzāngā rĩ ā nyangará gá,
kọpi ā 'dukí tāimbị Múngú vé rĩ ngaá, āzini kọpi
ā 'bākí ẹsị Yēsū drīgé.

¹³ Kúru má ní ụ'dúkọ yizú íbí íkú 'bū gé 'dāásĩ
kīnĩ, “'Í sī tā 'dīri vūgá. Tākíri ri adri 'bá ũdrā' bá
Úpí ri ẹ'yī' bée gí rĩ pi ní 'dózú āndrū muzú
drīdrī.”

Índrī Uletere rĩ ní ā'yízú kīnĩ, “Kọpi ímú uvu
ĩvé ẹzị ĩ ní ngaá rĩ ā vùdrī gé rá, ĩ 'bá ālu ālu ũfē
ẹzị ĩri ní ngaá rĩ vú sī.”

Ī 'bá rĩ pi úmú ĩ tā lị kọpi drīgé

‡ **14:8** 14:8 Sē 'bá āngū rĩ pi agásĩ rĩ pi céré mvukí vinyō ũkú
ōwú rú rĩ vé rĩ ìmērēzú ānĩ: Tā 'dīri vé íffí, 'bá Bābēlónā vé rĩ
pi ríkí 'bá āngū rĩ pi agásĩ rĩ pi úbé ũnjīkānyā ũnjī ni pi 'oó sū ĩ
ní 'oó rĩ tịnị.

14 Má ní ị́rìbìtị́ imvesírílílí ní ndrezú má ẹ̀ndrẹ̀tị́ gé 'dǎá, 'bá ǎzi úrí kuú ị́rìbìtị́ rĩ drị́gé sũ 'Bá Mvǎ́Ş tị́nị, su kũlá dábũ rú ní kú 'í drị́gé, rụ méngẹ̀lẹ̀sĩ kú 'í drị́gé. 15 Kúru mǎlǎyíkǎ ǎzi ní ị́fũzú Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎásĩ, ị́rì ní 'bá úrípi kú ị́rìbìtị́ drị́gé rĩ zizú ụ́'dụkọ́ be ụrụ 'dǎá kĩnĩ, “Mí 'í'dụ́ mívé méngẹ̀lẹ̀sĩ mí drị́gé 'dĩrì ǎnyǎngǎ rĩ lizú ǎnị, ǎ'diǎtǎsĩyǎ lókí ǎnyǎngǎ ị́kũnǎzú nyọ́okú drị́gé nọ́gó rĩ ícá gí.” 16 Kúru 'bá úrípi kú ị́rìbìtị́ drị́gé 'dǎrì ní ívé méngẹ̀lẹ̀sĩ 'í'dúzú ǎnyǎngǎ rĩ lizú ǎnị nyọ́okú drị́gé nọ́gó.

17 Mǎlǎyíkǎ ǎzi ní kpá ị́fũzú Jó Múngú vé rĩ agá 'bũ gé 'dǎásĩ, ị́rì kpá méngẹ̀lẹ̀sĩ cípi cici ní be. 18 Mǎlǎyíkǎ ǎzi ụ́kpọ́ be ǎngũ zǎápi ǎcí sĩ ní ní ímúzú vũrǎ rọ́bọ́nọ́ zǎzú rĩ gé 'dǎásĩ, ị́rì ní trezú gbírílí mǎlǎyíkǎ méngẹ̀lẹ̀sĩ be drị́gé 'dǎrì drị́gé kĩnĩ, “Mí 'í'dụ́ mívé méngẹ̀lẹ̀sĩ, mí ụ́lị́ vinyọ́ rĩ vé ụ́'a vũ drị́gé nọ́gó rĩ pi ǎnị,* ǎ'diǎtǎsĩyǎ vinyọ́ rĩ pi vé ụ́'a ka gí, ị́ tǎ lị́ kọ́pi drị́gé.” 19 Mǎlǎyíkǎ rĩ 'í'dụ́ ívé méngẹ̀lẹ̀sĩ, ụ́lị́ ụ́'a vinyọ́ vé rĩ pi cére, 'dụ́ kọ́pi jị́ mụ́ú dǎá 'bụ́ Múngú vé jìkọ́ be rĩ agá. 20 'Bụ́ rĩ kùrụ́ rĩ gé ǎmvélesĩla. Kúru ị́ ní ụ́'a vinyọ́ vé rĩ pi utuzú ị́nyízú pá sĩ 'bụ́ rĩ agá 'dǎá, ǎrì ní

Ş 14:14 14:14 'Bá Mvǎ́: Yẹ̀sũ zị́ 'i 'Bá Mvǎ́ lüzú kĩnĩ, 'i Kúrísitọ́ 'i, 'i mǎlũngǎ rĩ rụ mụ́zú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélẹ́ 7:13-14. * 14:18 14:18 Pẹ̀tị́ vinyọ́ vé rĩ: Yǎhũdị́ rĩ pi 'dụkí pẹ̀tị́ vinyọ́ vé rĩ ǎ tǎ 'bǎá tǎ ǎmbúgú rú, kọ́pi rì ụ́'a ní zo vinyọ́ sụ́ rú. Múngú ị́pẹ́ 'bá Ị́sẹ̀rélẹ́ vé rĩ pi adrì 'bá ívé ní, kọ́pi ǎ adrìkí rí sũ pẹ̀tị́ vinyọ́ vé Múngú ní saá 'aápi ụ́'a be rĩ tị́nị. Nǎpí pẹ̀tị́ vinyọ́ vé 'dĩrì, sẹ́ 'bá tǎĩmbị́ ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drị́gé rĩ pi be nǎkí ámá rá 'yozú kĩnĩ Yẹ̀sũ rì ívé tǎ átá. 'Í lǎ Sǎwúmǎ 80:8-16; Ị́sáyǎ 5:1-7; Yẹ̀rẹ́míyǎ 2:21; Mǎtáyọ́ 21:33-46; Mǎrǎkọ́ 12:1-12; Lúkǎ 20:9-19.

ẹbìzú ìfúzú ù'a vinyọ vé rĩ agásĩ. Ārí rĩ dī muzú sū yīi ǎmbúgú dīpi dīdī rĩ tīni, kọ mítā ịrī vùgá 'dǎá, dī caá máyīlī† mụdđrũlũ ǎlu pũkú ǎrō (180).

15

Mǎlǎyíkǎ ẹzịrī ịwọnyọkí ǎngū

¹ Tǎ 'dīri ǎ vúdrī gé, má kǎ ǎngū ndreé 'bũ gé 'dǎá, á ndre ngá ǎyǎzú ǎyǎyǎ ni. Á ndre mǎlǎyíkǎ ẹzịrī kọpi ri wọnyọkí ụdđ ẹzịrī ụnjí ụnjí ni pi ịjị ímúzú. Wọnyọkí 'dī'bée nga dō 'i deę gí, Múngú ẹ ẹsị gō veé dīi ku.

² Á ndre ngá ǎzi ógú sū múndũrǎ tīni, ịri dī ǎcí rú, 'bá ụrụkọ tuki pá kuú gǎrǎ ni gé. 'Bá pá tu'bá 'dī'bée, kọpi 'bá ịbịgọ drīdrī rĩ gǎ'bá ịnjǐgá sī, ịrivé ịndrīlǐkí ị ní ụdé rĩ gǎ'bá ịnjǐgá sī, ǎzini kǎlǎfe ị ní sīi bílẹmị rú rĩ ǎ'yī'bá kuyé rĩ pi. Kọpi rụkí kũ'dị Múngú ní sée rĩ kú ị drịgé sī. ³ Kọpi rikí Mósē* adriipi ǎtí'bá Múngú vé rĩ vé úngó ngoó, ǎzini Kǎbīlō Mvǎ rĩ vé úngó ngoó.

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa,

í 'o tǎ ambugu ambugu ni pi, ǎzini tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ ni pi.

'Bǎgú adriipi ǎngū rĩ pi drịgé rĩ,

tǎ mí ní 'oó rĩ, ịri pịrị, ǎzini ịri tǎ áda!

⁴ Úpí, 'bǎ ri mi ịnjǐ, ǎzini 'bǎ ri mi rụ íngú.

† **14:20** 14:20 Mǎyīlī: 'Bá ri ícọ ẹcị tu ca máyīlī na sǎ ǎlu agá.

* **15:3** 15:3 Úngó Mósē vé rĩ: Múngú kǎ yīi tafu ika rĩ sée ǎngárǎwǎ Ẹjẹpétō vé rĩ pi ịmũlũ, Mósē ngo úngó Múngú ri íngúzú, ǎ'diǎtǎsiyǎ Múngú ní ị paá ǎngárǎwǎ rĩ pi drịgé sī rĩ sī. 'Í lǎ Wụngará 14-15. **15:3** 15:3 Sǎwụmǎ 111:2 **15:3** 15:3 Sǎwụmǎ 145:17 **15:4** 15:4 Yẹrēmíyǎ 10:7

Mi uletere ó'dúkùlegúsì.

'Bá āngū rī pi agá rī pi cére ímú mi ìnjī,
ā'diātāsīyā tā pīrī mívé rī i'da 'i kú āmvé."

⁵ Tā 'dīri ā vūdrī gé, á ndre gākū ì ní tāímbì Múngú vé rī 'bāzú 'a ni gé rī 'bū gé 'dāá, gākū 'dīri Jó Múngú vé rī, tì ni zī 'i kú mgbọ.

⁶ Mālāyíkā ézīrī ìfūkí Jó Múngú vé 'dīri agásì wōnyókí be ézīrī. Kòpi úsúkí ì bōngó imve uletere ni pi sī, kòpi ũ'yīkí gō dábū rú ni pi ì cīcī gé. ⁷ Ngá sù ídri rú 'dī'bée āsámvú gé, ālu ni í'dú ìgāná ézīrī dábū rú ni pi awaá mālāyíkā ézīrī 'dī'bée drīgé sī, Múngú adriípi 'dání'dání rī dā ívé jīkó ìgāná ézīrī 'dī'bée agásì. ⁸ Jó Múngú vé rī ā 'a ọzū cére kú ācīgā rú, Múngú vé dīngará, āzini ũkpō ìrivé rī ní 'i i'dazú, 'bá āzi ícó fíí āní Jó Múngú vé rī agá 'dāá ku, cīmgbá mālāyíkā ézīrī 'dī'bée ũdākí dō Múngú vé jīkó ìgāná ézīrī 'dī'bée agásì rī deę gí ká.

16

Múngú vé jīkó

¹ Á yì ú'dúkó íbí íkú Jó Múngú vé rī agá 'dāásì, ú'dúkó rī 'ụ ụrụ 'dāá, ìri ri átá mālāyíkā ézīrī rī pi ní kīnī, "Ìmi mụkí, ìmi ũdākí Múngú vé jīkó tīpi kú ìgāná ézīrī 'dī'bée agá 'dīri vū drīgé 'dāá."

² Kúru mālāyíkā drīdrī rī ní ívé ìgāná í'dúzá, ìri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ìgāná agá 'dīri ìdázú vū drīgé nōó, āzó ní í'dózú 'bá ìbīgó vé bílẹmì be kú ì rụ'bá gá, rì'bá ìri ìnjī'bá rī pi ā rụ'bá nyazú, ásóngará ni agá rá.

3 Mālāyíkā ĩrĩ rĩ ní ívé ĩgāṅá í'dúzó, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāṅá agá 'dĩri ĩdāzú yĩ tafu rĩ agá nōó, yĩ rĩ ē mị újá 'i kaá kuú ārí rú sũ 'bá drāapi gí rĩ vé ārí ní raá rú' 'bá ni gé sĩ rĩ tĩni. Ngá ārēvú céré ídri be ẹcì' 'bá yĩ agásĩ rĩ pi ũdrākí rá.

4 Mālāyíkā na rĩ ní ívé ĩgāṅá í'dúzó, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāṅá agá 'dĩri ĩdāzú yĩ ambugu dı' 'bá dıdı rĩ pi drĩgé, āzini kídı rĩ pi drĩgé nōó, yĩ rĩ pi ē mị újákı ĩ céré kuú ārí rú.

5 Á yı mālāyíkā ĩ ní 'bāá āmbúgú yĩ rĩ pi drĩgé rĩ ní 'yozú kĩnĩ,

“Tā mí ní lị 'dĩri ĩri piri,
mi ótú anigé, mi āndrũ anigé, mi 'Bá Uleterere
ni,
ā'diātāsīyā 'i lị tā rĩ gı.

6 'Bá ũnjı vũ drĩgé rĩ pi ú'díkı 'bá Múngú vé uleterere rĩ pi nẹbĩ rĩ pi be,
tā kọpi ní 'oó 'dĩri sĩ,
mı ní kọpi ní ārí sēzú mvuzú ānı.”

7 Kuru má ní ú'dúkó yızú íbí íkú vūrā rōbōṅō zāzú rĩ gé 'dāásĩ kĩnĩ,

“Úpı Múngú Ūkpō 'Dıpa,
tā mí ní lị rĩ, ĩri piri, āzini ĩri tā áda.”

8 Mālāyíkā sụ rĩ ní ívé ĩgāṅá í'dúzó, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāṅá agá 'dĩri dāzú ũtú mị gé 'dāá, sē ũtú rĩ ní ũkpō kozú gbírılılı kọpi ā rú' 'bá zāzú. 9 Ūtú rĩ zā kọpi ā rú' 'bá mārīmārı, kọpi trikı Múngú wōnyókı ĩpēepı rĩ vé rú ānı rá. Kọpi gākı ẹsı újágá sĩ, āzini kọpi gākı Múngú ri íngúgá sĩ.

10 Mālāyīkā tōwū rī ní ívé īgāṅá í'dúzá, īri ní Múngú vé jīkó tīpi kú īgāṅá agá 'dīri īdāzú lúpá ībīgō drīdrī rī vé rī drīgē nōó, īnīṅá ōzū īrivé mālūngā céré, 'bá nyōókú drīgē rī pi rikí ī ádra nyaá āní īzāngā īzāngā rú, 11 kōpi trikí Múngú adriipi 'bū gé rī āní rá, ā'diātāsīyā āzó ī rú' 'bá gá rī pi ní rií ásó ambamba rī sī, 'bo kōpi gākí ẹsī újágá sī, kōpi kukí ūnjīkānyā ī ní 'oó rī kuyé.

12 Mālāyīkā áziyá rī ní ívé īgāṅá í'dúzá, īri ní Múngú vé jīkó tīpi kú īgāṅá agá 'dīri īdāzú yīī āmbúgú dīpi dīdī Yūfērētā agá nōó, yīī rī nju āní céré, 'bāgú íngá'bée ūtú ní īfūngará gálésī rī pi ā zokí rí mužú ívé āngáráwá rī pi be wōókō ūtú ní 'dezú rī gé 'dālé. 13 Kúru má ní índrí ūnjī ndrezú na, kōpi índrékí sū údrúkúdrú tīni. Kōpi rikí īfūú ngá ātra 'dīri tī gé sī, ībīgō drīdrī rī tī gé sī, āzini nēbī ūnjó rú rī tī gé sī. 14 Kōpi índrí ūnjī ri' 'bá tā āyāzú āyāyā ni 'o' 'bá ni pi, kōpi 'de mu 'bāgú vū drīgē rī pi vúgá, kōpi 'bāgú rī pi tra ẹ'dí 'dī ú'dú āmbúgú Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rī gé.

15 Yēsū kīnī, “Īmi adrikí ūrē, ma ímú ícá dū sū ūgú' 'bá tīni. Áyīkō ri adri 'bá adriipi mī be mgbo, bōngó suúpi 'ī rú' 'bá ōzūzú cí, 'ī adri rí rú' 'bá be ule ku, āzini 'ī drī ā nja rí ku rī ní.”

16 Kúru índrí ūnjī rī pi ní 'bāgú rī pi trazú vūrā ālu gé, vūrā ī ní zīī Ēbérē tī sī Ārāmāgédōnī rī gé.

17 Kúru mālāyīkā ẹzīrī rī ní ívé īgāṅá í'dúzá, īri ní Múngú vé jīkó tīpi kú īgāṅá agá 'dīri dāzú ūlí agá 'dāá. Ū'dúkó ní íkúzá Jó Múngú vé rī agá

'dãāsī kpōrō be kīnī, “Tã rī 'i ngaápi 'dī.” ¹⁸ Ængũ rī ní gazú má'dámá'dá, ãngũ ní līzú mgbīrī, ũvi ní ũfīzú tãárī, tãárī, āzini dīngídīngí ní ãngũ rī ayazú ũnjí ũnjí. Í'dózú ĩ ní 'bá gbizú rī gé 'dãá, dīngídīngí aya drī ãngũ sũ 'dīri tīnī kuyé. ¹⁹ Dīngídīngí rī kã ãngũ rī ayaá ũkpō sī, kūrú Bābēlónā vé ũnjīkányā ní gaá 'a ní gé tré tré 'dīri ũndī 'i caá na, Múngú ígá kūrú Bābēlónā vé ãmbúgú 'dīri ã tã, í'dú ívé kópō jīkó be agá rī sēé mvụụ ĩri ní. ²⁰ Ængũ ĩ úlī'bá kú ngu yīi agá rī pi áfíkí céré rá, āzini írã rī pi gōkí adrii 'dãáyo. ²¹ Fí ambugu ambugu ni pi ímúkí 'bũ gé 'dãāsī u'deé 'bá rī pi drīgé, ẹnjīngará ni kílō pūkú tōwụ. 'Bá rī pi trikí Múngú ri ãní rá, ã'diātāsīyã fí ri 'de ũnjí ũnjí.

17

Ūnjīkányā kūrú Bābēlónā vé rī agá rī

¹ Mālāyíkā ẹzīrī ĩgāṅá be drīgé sī 'dī'bée vé ãlu ni ní ímúzú 'yozú má ní kīnī, “Mí ímú, mâ i'da rí mí ní tã ĩ ní lēé līj ũkú ọwụ* rú úrípi kú yīi kárakará rī pi drīgé rī. ² 'Bāgú vū drīgé rī pi 'bākí ọwụ ũkú ọwụ rú 'dīri sī, 'bá la'bée ũkú 'dīri sī rī pi ĩmērēkí ũnjīkányā rī sī sũ ĩ ní ĩmērēé vīnyọ sī rī tīnī.”

³ Mālāyíkā rī 'dụ ma ũkpō Índrī Uleterē rī vé rī sī mužú ãngũ ã'wí cínýáfã rú rī gé 'dãá, má ní ũkú rī ndrezú úrí kuú ĩbīgó ika† ni drīgé, ĩbīgó

* **17:1** 17:1 Ūkú ọwụ rú rī: Kūrú Bābēlónā vé rī, ĩ zī ũkú ọwụ rú rī. † **17:3** 17:3 ĩbīgó ika: ĩbīgó ika drī be ẹzīrī, ú'yú be mụdrī 'dīri íbī ífūú yīi tafu rī agásí. 'Í lã I'dangará 13:1.

rĩ drĩ be ẹ̀zĩrĩ, ú'yú be mụdrị, sīkí rụ ị ní Múngú ri idezú rĩ kú rụ'bá ni gé sī kúrụ. ⁴ Ūkú rĩ su bōngó ndrōlũndrōlũ rú ni, āzini bōngó ika ni. Ū'yĩ m̄yākā dábũ rú ọgụ'bá lịlị ni pi 'í bị gé, ũ'yĩ irā ọgụ'bá ọgụ'gũ ni pi 'í umbe gá, ũ'yĩ ngá d̄ipi lịlị ị ní zị pālĩ rĩ pi 'í drịgé, rụ kópō dábũ rú ũnjikānyā be agá tré ni kú 'í drịgé. Ūnjikānyā 'd̄iri irivé ọwũ 'bázú agaápi rá rĩ. ⁵ Sīkí rụ ị ní ífífí ni n̄i kuyé ni ẹndrẹti ni gé:

MA KURỤ ĀMBÚGÚ BĀBĒLÓNĀ VÉ RĪ,
MA ẸNDRẸPI 'BÁ ỌWỤ RỤ RĪ PI VÉ RĪ,
ĀZINI MA ẸNDRẸPI ŪNJĪKĀNYĀ BE
AGAÁPI VŪ DRỊGÉ NŌGÓ CÉRÉ RĪ.

⁶ Á ndre ũkú rĩ mvu ārí 'bá Yésũ vé tã ũlũ'bá ị ní ú'dị ũdrāá rĩ pi vé rĩ ìmēřzú.

Má kã ĩri ndree, sē má ní āyāngará. ⁷ Mālāyíkā rĩ ní 'yozú má ní kīnī, “Ngá mí ní āyāzú rĩ ā'di? Ma mí ní tã ũkú rĩ vé ị ní n̄i kuyé, āzini ịb̄igó drĩ be ẹ̀zĩrĩ ú'yú be mụdrị riipi ĩri 'duđupi 'd̄ari vé rĩ ũlũ rá. ⁸ Ọtụ ịb̄igó rĩ anigé, 'bo nóni ĩri 'd̄áayo. ĩri ímụ ífũ 'bú kuđupi ũdũ ākó rĩ agá 'd̄ásĩ, ị ímụ ĩri 'dị drā rá. 'Bá vũ drịgé nōgó ị ní k̄opi ā rụ s̄i búkũ ídri vé rĩ agá kuyé í'dózú ị ní vũ rĩ gbingará gá 'd̄áá rĩ pi, k̄opi kádō ịb̄igó drāápi gí rĩ ndree ífũ gí, k̄opi ímụ āyā ānī ambamba.

⁹ “Bá adriipi tã n̄ingará be rĩ, ĩri tã 'd̄iri vé ífífí n̄i áamá n̄i. Ịb̄igó vé drĩ ẹ̀zĩrĩ 'd̄i'bée vé ífífí, ĩri ánga ẹ̀zĩrĩ ũkú rĩ ní úrí drĩ ni gé rĩ, drĩ ẹ̀zĩrĩ 'd̄i'bée i'da 'bāgú ẹ̀zĩrĩ rĩ pi. ¹⁰ 'Bāgú t̄owũ rĩ pi ũdrākí gí, ālu ni rụ drĩ mālũngā rĩ n̄i, āzi rĩ ímụ drĩ kuyé, 'bo kádō ímụ, ĩri ímụ mālũngā rĩ

ru lókí be mādāṅá. ¹¹ Ẫbīgò ọtú adripi ídri rú, drāápi gí, gōópi Ẫfūúpi ídri rú 'dīri, Ẫri 'bāgú ārō ni, Ẫri ẹzīrī 'dā'bée vé ógúpì, Ẫ ímú Ẫri 'dì drā rá.

¹² “Ú'yú mụdrị 'dī'bée, Ẫri 'bāgú mụdrị rī pi, kọpi í'dókí drī mālūngā ruú kuyé, Ẫ ímú kọpi ní ũkpō sē adrizú 'bāgú rú mālūngā ru Ẫbīgò be trú lókí be mādāṅá. ¹³ 'Bāgú mụdrị 'dī'bée vé tā rii ũsụú rī, Ẫri céré ālu rī, kọpi ímú ũkpō mālūngā ru zú rī ẹzì Ẫbīgò ní. ¹⁴ 'Bāgú rī pi ímú ẹ'dì 'dì Kābīlō Mvā rī be, 'bo Kābīlō Mvā rī kọpi ndē rá, ā'diātāsīyā Ẫri Úpí úpí rī pi drīgé, Ẫri kpá 'Bāgú 'bāgú rī pi drīgé. Ẫri adri 'bá 'í ní zījì, 'í ní ũpēé, ẹsì 'bā'bée 'í drīgé rī pi be trú.”

¹⁵ Kúru mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, “Yījì mí ní ndreé ũkú ọwú rú ũnjīkānyā be rī ní úrí drī ní gé 'dīri, i'da 'bá bītríká āngū drīgé sī céré rī pi, súrú rī pi, āzini tì āndiāndí rī pi. ¹⁶ Ẫbīgò āzi mí ní ndreé, āzini ú'yú mụdrị mí ní ndreé 'dī'bée, kọpi ímú ũkú ọwú rú ũnjīkānyā be 'dīri ngū ũnjí. Kọpi Ẫri ũtrū ku rú'bá be ule, kọpi ímú Ẫri nya zāá rú, kọpi Ẫmbítā ni zā ve ācì sī. ¹⁷ Múngú 'bā tā 'dīri kọpi ẹ ẹsì agá, tā 'í ní lēé rī ā nga rí 'i āní bēsīnī, kọpi ẹ ẹzíkí rí Ẫvé ũkpō mālūngā ru zú rī Ẫbīgò rī ní, tā Múngú ní átá rī ā 'du rí 'i ngaá āní. ¹⁸ Ūkú ọwú rú mí ní ndreé Ẫndrīlìkì agá 'dīri, Ẫri kūrú āmbúgú Bābēlónā vé 'bāgú vū drīgé rī pi ruúpi céré nī rī 'i.”

18

Bābēlónā vé izangará

1 Tã má ní ndreeé 'dĩri ã vùdrĩ gé, á gõ mālāyíkã
ãzi ndreeé, ĩri ri ĩfũ ímúzú 'bũ gé 'dãásĩ. Mālāyíkã
'dĩri ĩpēkĩ ĩri ímúzú ũkpõ be, ĩrivé d̄ĩngará
ĩngbērē vũ rĩ ē drĩ índré kuú uletere. ² Mālāyíkã
rĩ ní trezú ú'dúkó be ury 'dãá kĩnĩ,

“Kũrú ãmbúgú Bābēlónā vé rĩ iza 'i gí káyã!
Kũrú rĩ újã nóni 'i ícá vūrã índrí ũnjĩ rĩ pi ní rizú
adrizú ni,

āríná ĩ ní gãá sĩ rĩ pi ní adrizú ni, āzini ā'wá
ũnjĩ rĩ pi ní adrizú ni.

3 'Bá ãngũ rĩ pi agá rĩ pi ãrēvú céré mvukĩ
vinyõ ũkú õwú rú* rĩ vé rĩ ĩmērēzú ānĩ.

'Bāgú vũ drĩgé rĩ pi céré lakĩ ĩri sĩ rá,
āzini 'bá ngá ụzĩ' 'bá vũ drĩgé rĩ pi ícákĩ
ã'bú be ambamba ĩrivé tã ũnjĩ rĩ sĩ.”

4 Má ní kpá ú'dúkó āzi yizú íngázú 'bũ gélésĩla
kĩnĩ,

“Īmi 'bá ma ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi, ĩmi ĩfũkĩ Bābēlónā
agásĩ āmvé,

lẽ ĩmi fikĩ ĩrivé ũnjĩkãnyã 'dĩ'bée agá ku,
ē ĩrĩñákĩ rĩ ĩmi ĩrivé ũnjĩkãnyã sĩ ku.

5 Ũkú õwú rú rĩ vé ũnjĩkãnyã úmú 'i gaá
ambamba.

Ũnjĩkãnyã ĩri ní 'oó rĩ pi vé tã 'de Múngú ẹsĩ
agá 'dālē ũnjĩ.

6 Mĩ ĩrĩñã ĩri sũ ĩri ní tã ũnjĩ 'oó 'í õgũpĩjĩ rú' 'bá
gá rĩ tĩnĩ,

mĩ ẹndĩ ĩri ĩrĩñãá vú ĩrĩ ũnjĩkãnyã ĩri ní 'oó
'dĩri sĩ,

* **18:3** 18:3 Ũkú õwú rú rĩ: Cápĩtã 'dĩri agá, kũrú Bābēlónā vé rĩ
ĩ zĩ ũkú õwú rú ni, 'bá rĩ pi ní ũnjĩkãnyã 'oó rĩ sĩ. 'Í lã I'dangará
14:8.

Í sê ìri ní jìkó Múngú vé ìgāná agá 'dīri
mvuú vú ìrī.

7 Ūkú 'dīri ri 'i íngú

ā'bú ívé 'í ní ìsú kárákará 'dī'bée sī,
lě mí ọcū ìri ìzāngā nyaá ùnjí ùnjí.

Ìri ri 'i íngú 'í ẹsì agá 'dāá,

'Má úrí kuú 'bá āmbúgú rú,

má adri ọwúzì kuyé,

á ngo áá āluṅáni ku.'

8 Kúru ọ'dú ālu, í ímú ìri ìwọnyọ,

ìri ímú drā rá, ìri ímú ri áá ngo,

ẹbírì ri ímú ìri fọ ùnjí ùnjí,

āzini ìri ímú ve ácí sī mgbílímgbílí.

Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri ímú tā lị drị ni gé nī."

9 'Bāgú vū drìgé nōgó ri'bá la'bée ūkú rī sī,
āzini āyīkō ìsú'bá ā'bú ìrivé rī sī rī pi, kọpi ímú
kūrú Bābēlónā vé rī vé zāngará ndre ì mị sī, kọpi
ímú ngo ìri sī mīndrẹ be. 10 Ìzāngā 'bá Bābēlónā
vé rī pi ní ímú ìsú 'dīri sī, ọrī sī, 'bāgú rī pi ímú
pá tu ku rárá rú, kọpi 'yo,

"Ìzāngā! Ìzāngā ri ímú adri kūrú Bābēlónā vé
adriípi āmbúgú ūkpō be rī ní.

Sāṅá āluṅá agá,

lìkí tā Bābēlónā drìgé gí."

11 'Bá ri'bá ngá ọzì'bá vū drìgé nōgó rī pi ímú
áá ngo ìzāngā ìzāngā rú kūrú Bābēlónā vé rī ā
tā sī, ā'diātāsīyā 'bá āzi gōópi kọpivé ngá jeépi
ni 'dāáyo. 12 Kọpivé dábū, aya ọgú'bá ọgúọgū rī
pi, írā ājẹ be ọrọ rī pi, māyākā ọgú'bá ọgúọgū
ājẹ be ọrọ rī pi, bōngó ùnyī be rī pi, bōngó
ndrọlùndrọlù rī pi, bōngó ọgú'bá nyilínyilí rī pi,
bōngó ikaka rī pi, peṭì ì ní ūsī sū marígó pi

tịni ikaka rĩ pi, ngá ãrêvú ĩ ní údé ĩwá sị sĩ rĩ pi, párángi ãjê be rĩ pi, aya málámálá rú rĩ pi, aya rĩ pi, írã imve imve ãjê be rĩ pi, ¹³ ngá ẹjị be ngũ'bá sũ tãngãwúzị tịni rĩ pi, ãzini ẹjị be ngũ'bá sũ ñngírĩñá tịni rĩ pi, ngá ĩ ní rií zãá ngũ'bá sũ ágómvá tịni rĩ pi, mịrê rĩ pi, ngá ụrukọ ngũ'bá ndrĩndrĩ rĩ pi, vinyọ rĩ pi, ũdu rĩ pi, fúndru mīnīmīni rĩ pi, ãnyá rĩ pi, tị rĩ pi, kãbĩlō rĩ pi, hūsánĩ rĩ pi, ãrãbíyã ĩ ní rií useése rĩ pi, túgẽrĩ rĩ pi, 'bá ĩ ní urụú ijị ẹ'dị gélésĩla rĩ pi, kọpivé ngá 'dĩ'bée, 'bá ãzi jeepi ni 'dãáyo.

¹⁴ 'Bá ri'bá ngá ụzi'bá rĩ pi ní 'yozú 'bá Bābēlōnā vé rĩ pi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní rií ẹsị 'bāá drị ni gé 'dĩ'bée ãvĩ nóni ĩmi drịgé sị gí, ã'bú ĩmivé rĩ pi, ãzini ngá ũnyĩ be rĩ pi ãvĩ céré gí, ĩmi gōkí ịsú ãluñáni ku.” ¹⁵ 'Bá ri'bá ngá ụzi'bá kūrú Bābēlōnā vé rĩ agá ã'bú ịsú'bá ambamba rĩ pi, ũrĩ sị, kọpi fū mu pá tu ku rárá rú, ã'diātāsīyã ĩ fíkí rí ĩzāngā rĩ agá ĩndĩ ku. Kọpi ímú ãá ngo ĩzāngā ĩzāngá rú. ¹⁶ Kọpi ngo ú'dúkọ be ụrụ 'dãá,

“Īzāngā! Īzāngā kūrú ãmbúgú Bābēlōnā vé rĩ ní!

'Bá kūrú rĩ agá rĩ pi úsúkí ĩ bōngó ũnyĩ be ni pi sị, bōngó ndrōlūndrōlū rú ni pi sị, bōngó ikaka ni pi sị,

kọpi ũ'yīkí mãyākã dábū rú ọgú'bá līlī ni pi ĩ bị gé, ũ'yīkí írã ọgú'bá ọgúọgú ni pi ĩ umbe gá, ũ'yīkí ngá dđịpi līlī ĩ ní zịi pālī rĩ pi ĩ drịgé.

¹⁷ Mívé ã'bú kárákará 'dĩ'bée ĩ ímú iza sã ãlu agá.”

Ūgalaku kŭlúmgbá ě drĭ ko'bán rĭ pi ārĕvú céré,
 'bán kŭlúmgbá újĭ'bán rĭ pi be, āzini 'bán ěcĭ'bán
 kŭlúmgbá sĭ ngá ụzĭ'bán rĭ pi be céré, kŕpi fŭ
 kŭrŭ Bābĕlónā vé rĭ agāsĭ ũrĭ sĭ, kŕpi mụ pá tu
 rárá rú. ¹⁸ Kŕpi kádŏ ímŭ ācígā kŭrŭ Bābĕlónā
 vé rĭ ní vezú rĭ ndreé, kŕpi útré ụ'dúkŕ be ụrŭ
 'dāá, kŕpi 'yo, “Kŭrŭ āzi nyo kŭrŭ āmbúgú 'dĭri
 ndĕĕpi ni anigé?” ¹⁹ Kŕpi nyŕŕkŭ úmvú ĩ drĭgĕ,
 kŕpi ngo ĩzāngā ĩzāngā rú ụ'dúkŕ be ụrŭ 'dāá,
 kŕpi 'yo,

“Īzāngā! Īzāngā kŭrŭ āmbúgú Bābĕlónā vé rĭ
 ní!

'Bán ěcĭ'bĕe kŭlúmgbá sĭ yĭĭ tafu rĭ agāsĭ rĭ pi
 ĩsŭkĭ ā'bú 'a ni gé ambamba.

Izakĭ kŭrŭ rĭ sĕnā ālu agá!”

²⁰ 'Bo ĩmi mālāyĭkā adri'bán 'bŭ gé 'dĭ'bĕe, lĕ
 ĩmi adrikĭ āyĭkŕ sĭ. Īmi 'bán Múngú vé adri'bán
 ule rĭ pi Yĕsŭ vé 'bán áyúāyŭ rĭ pi be, āzini nĕbĭ rĭ
 pi be, lĕ ĩmi adrikĭ āyĭkŕ sĭ, ā'diātāsĭyā Múngú
 ĩrĭnā 'bán kŭrŭ Bābĕlónā vé rĭ agá rĭ pi tā kŕpi ní
 'oŕ ĩmi ní ũnjĭ rĭ sĭ.

²¹ Mālāyĭkā āzi ũkpŕ be ni í'dú írā āmbúgú, ĩri
 ní 'bezú yĭĭ tafu rĭ agá 'dāá. Īri ní 'yozú kĭnĭ,

“Mi kŭrŭ āmbúgú Bābĕlónā vé rĭ,
 Múngú ri ímŭ mi iza ũkpŕ sĭ rá,
 gŕkĭ mi ĩsŭ ndreé đĭĭ ku.

²² Ụ'dúkŕ kŭđĭ vé ni, ụ'dúkŕ 'bán úngŕ ngo'bán ni
 pi vé ni, ụ'dúkŕ jĕlĕgú vé ni, āzini ụ'dúkŕ
 gŭkĕ vé ni

gŕkĭ yĭĭ mí agá đĭĭ ku.

'Bán úmĭ be ězĭ ngaápi mí agá ni
 gŕkĭ ĩsŭ đĭĭ ku.

Írã ngá 'yìzú ni vé ú'dúkó
gōkí yìí mí agá ðíí ku.

²³ Lám̄bā vé ācì gō ðíí mí agá ðíí ku.

'Bá ĩ je'báná ú'dí rú rĩ pi
gōkí mujú adrii mí agá ðíí ku.

Mívé 'báná ándúró ngá je'báná, āzini ngá ụzì'báná rĩ pi
ā rụ kụkụ vū dr̄igé nōgó.

Mívé ūjōgū sī, 'í ri 'báná āngū rĩ pi agásī rĩ pi
ē mị ũ'bāá fíí ūnjīkānyā agá.

²⁴ Múngú ĩrīñā Bābēlónā ri, ā'diātāsīyā

nébī rĩ pi, 'báná Múngú vé rĩ pi,
āzini 'báná Múngú vé ĩ ní ú'dí vū dr̄igé nōgó rĩ pi,
kōpivé ārí dā kūrú 'dāri agá."

19

'Bá 'bū gé 'dālé rĩ pi íngúkí Múngú ri

¹ Tā 'dī'bée ā vūdr̄ī gé, á yì ú'dúkó íbí íkú 'bū
gélésīla sū 'báná bītr̄íká pi vé ni t̄in̄i. Kōpi rikí átá
ú'dúkó be ụrụ 'dāá k̄in̄i,
"Hālélúyā!

Lē 'bā íngúkí Múngú ri, ūkpō 'báná rĩ pi pazú rĩ,
ĩri vúgá.

² Múngú vé tā l̄ì rĩ, ĩri tā áda āzini p̄ir̄i.

Īrīñā ūkú ọwụ rú rĩ,
ā'diātāsīyā ĩri ní 'báná vū dr̄igé rĩ pi ē dr̄ī izaá
ívé ọwụ sī rĩ sī.

Múngú ri tā l̄ì dr̄ī ni gé,
ĩri ní ātí'báná Múngú vé rĩ pi ú'dí rĩ sī,"

³ Kōpi ní ọ'úzú k̄in̄i,
"Hālélúyā!

Ācígā ngaápi kūrú āmbúgú rĩ agásī rĩ,
ĩri nga mujú ụrụ 'dāá ūd̄ū ākó."

4 'Bá ambugu pũkú ìrĩ drĩ ni sụ, āzini ngá ídri be sụ rĩ pi ní kũmũcí ùtĩzú vũgá Múngú úrípí ívé lúpá mālũngā vé rĩ drĩgē rĩ ìnjĩzú, kòpí ríkí ọ'ú kìnĩ,

“Āmĩnā, Hālēlúyā!”

5 Kúru ọ'dúkọ ní íkúzú vũrā lúpá Múngú vé rĩ gé 'dāásí kìnĩ,

“Īmi ìrivé átí'bá ẹzị be mādā, āzini ẹzị be āmbúgú ìri ìnjĩ'bá rĩ pi,

lē ìmi íngúkí Úpí Múngú ri íngúngū!”

6 Kúru má ní gōzú ọ'dúkọ āzi yìzú ọ'ú sũ 'bá bĩtríká pi vé ní tịni, kùlé ní lí rĩ tịni, dōku ũvi ní gaá lí rĩ tịni, kòpí ríkí ọ'ú kìnĩ,

“Ē íngúkí Múngú ri,

ā'diātāsīyā 'bávé Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri āngū ru nĩ.

7 Lē 'bā únjíkí, āzini 'bā adríkí āyĩkō sī,

āzini 'bā íngúkí Múngú ri,

ā'diātāsīyā sā Kābīlō Mvā rĩ ní lēzú ũkú jezú rĩ ícá gí,

ũkú ọmúrúgọ* rĩ útú 'i kú ũrē gí.

8 Sēkí ũkú ọmúrúgọ rĩ ní bōngó ule ũnyĩ be ni suú.”

(Bōngó ule ũnyĩ be rĩ vé ífífí, ìri tā pịrị 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní 'oó rĩ.)

9 Kúru mālāyíkā rĩ ní 'yozú kìnĩ, “'Í sī tā 'dĩri, āyĩkō ri adri 'bá ĩ ní zịi ímụ Kābīlō Mvā rĩ vé ũmũ ũkú jezú rĩ ā nyangará gá rĩ pi ní.” Mālāyíkā rĩ ní kpá gōzú 'yozú kìnĩ, “Tā 'dĩ'bée tā áda, Múngú átá nĩ.”

* 19:7 19:7 Ūkú ọmúrúgọ: Ūkú ọmúrúgọ 'dĩri vé ífífí, ìri 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi.

10 Má ní kúru kũmũcí ùtĩzú vũgá mālāyíkā rĩ ññĩzú, 'bo ñri ní 'yozú má ní kĩnĩ, “È ññĩkĩ ma ku! Mĩ ññĩ 'yéńá Múńgú ri áyu! Ma átí'bá sũ mí tĩñi, āzini 'bá céré Yésũ ri ẹ'yĩ'bá gĩ ñrivé tã ùlũ'bá rĩ pi tĩñi. Ûkpõ Ìndrĩ Uleteré rĩ vé rĩ ású dõ 'bá rĩ gĩ ká, ñri íbí Yésũ vé tã ùlũ ndõ.”

'Bá njuúpi hũsánĩ imve sĩ rĩ

11 Á ndre 'bũ rĩ zĩ 'í tĩ kú mgbo, hũsánĩ imve tu pá kuú 'dálé. 'Bá njuúpi hũsánĩ rĩ sĩ rĩ† rú ni “'Bá ẹsĩ 'bāapi tã drĩgé āco ni,” āzini “'Bá riipi tã áda 'oópi ni.” Ñri tã lĩ pĩri, āzini ñri 'bá ẹ'dĩ 'dĩpi ni. 12 Mĩ ni ri dĩ sũ ācĩ tĩñi, úsú kũlā kú 'í drĩgé kárakarā, sĩkĩ rú rú'bá ni gé, 'bo 'bá āzi nĩ rú rĩ vé ífífí kuyé, 'yéńá nĩ ñngá nĩ. 13 Su bõngó akoóko rũkũ ñ ní suú ārí agá ni, ñrivé rú Ụ'dúkó Múńgú vé rĩ 'i. 14 Mālāyíkā 'bũ gé ri'bá únjú'bá hũsánĩ sĩ mụzú ẹ'dĩ gé 'dĩ'bée 'dekĩ ñri ā vudrĩ gé, kòpi úsúkĩ ñ bõngó ule imve imve ni pi sĩ. 15 Ìlĩ āco cípi cici ni íkpú 'bá njuúpi hũsánĩ rĩ sĩ rĩ tĩ gé sĩ, úlĩ 'bá āngũ rĩ pi drĩgé rĩ pi u'deé vũgá, “Ñri ímú kòpi ẹ drĩ ọrú túré aya rú ni sĩ.” Ñri jĩkó Múńgú Ûkpõ 'Dĩpa vé rĩ i'da ù'a vinyõ vé rĩ pi utuzú ñnyízú 'bũ agá 'dāá. 16 Sĩkĩ rú ñrivé bõngó akoóko rũkũ rĩ ā rú'bá gá, āzini ụ'dú ni gé 'dĩni, “'Bāgú adriipi 'bāgú rĩ pi drĩgé rĩ, Úpĩ adriipi úpĩ rĩ pi drĩgé rĩ.”

17 Á ndre mālāyíkā tu pá kuú ụtú drĩgé, ri áyú ụ'dúkó be ọrú 'dāá ārĩńá unga'bá ọrúgégé ùlĩ

† 19:11 19:11 'Bá njuúpi hũsánĩ imve sĩ rĩ: 'Bá njuúpi hũsánĩ imve sĩ rĩ Yésũ 'i. 19:15 19:15 Sāwumā 2:9

agá rĩ pi ní kīnĩ, “Ĩmi trakí ĩmi ímú ũmũ ãmbúgú Múngú ní 'bãá rĩ ã nyangará gá. ¹⁸ ĩmi nyakí 'bãgú rĩ pi, ũgalaku rĩ pi, ãngáráwá rĩ pi, hūsánĩ rĩ pi, 'bá únjú'bá hūsánĩ sĩ rĩ pi, 'bá adri'bée túgẽrĩ rú ku, ãzini túgẽrĩ rú rĩ pi, 'bá adri'bá ẽzĩ be mādãñá, ãzini ẽzĩ be ambugu rĩ pi.”

¹⁹ Kúru má ní ìbĩgọ drĩdrĩ ìfũúpi yĩĩ tafu rĩ agásĩ rĩ ndrezú, 'bãgú vũ drĩgé rĩ pi be, ìvé ãngáráwá rĩ pi be, kọpi trakí ĩ, kọpi lěkí ẹ'dĩ 'dĩ 'bá njuúpi hūsánĩ imve sĩ rĩ be, ãzini ìrivé ãngáráwá rĩ pi be. ²⁰ Rukí ìbĩgọ rĩ ívé nẹbĩ ùnjó rú rĩ‡ be, ú'békí kọpi ìrĩtró ídri rú ácí ciípi kú nyālũ rĩ agá. Nẹbĩ 'dĩri ándúru tá ãyãzú ãyãyã ní 'oópi ìbĩgọ ã vũrã gá rĩ, ũ'bã 'bá rĩ pi ẽ mị sězú ĩ ní bĩlẹmị ìbĩgọ vé rĩ ũ'bázú kọpi ã rụ'bá gá sĩ nĩ, ãzini sē 'bá rĩ pi rikí ìbĩgọ vé ìndrĩlĩkí ĩ ní údé rĩ ìnjĩ. ²¹ Ú'díkí ìbĩgọ rĩ vé ãngáráwá rĩ pi ẽ ìmbĩtã ũdrãá céré ìlĩ áco ìfũúpi 'bá úripi hūsánĩ drĩgé 'dãri tị gélésĩ rĩ sĩ. Ārĩñá rĩ pi ãrěvú céré 'dekí rĩ kọpivé ãvũ teé.

20

'Yíkí ãdróko ri ílĩ élfũ ãlu

¹ Á ndre mālāyíkã ãzi ãlu ni ri ísị ímúzú 'bũ gé 'dãásĩ vũgá nŏó, rụ mǎfũtá 'bũ kuúpi ùdũ ãkó rĩ ẽ tị zịzú rĩ kú 'í drĩgé, ãzini rụ ímvě kú 'í drĩgé. ² Īri ní ngá ãtra 'dĩri ruzú úmbézú ímvě rĩ sĩ ílĩ élfũ ãlu. Ngá ãtra 'dĩri, ĩri ìnĩ ótú ũku 'dãri, ĩri ãdróko 'i, dŏku Sātánã 'i. ³ Mālāyíkã rĩ ní ngá

‡ **19:20** 19:20 Nẹbĩ ùnjŏ rú rĩ: Nẹbĩ ùnjŏ rú 'dĩri, ĩ kpá ĩri zị ìbĩgọ ìfũúpi nyŏkú agálésĩla ni. 'Í lã I'dangará 13:11-15.

ãtra 'dĩri 'duzú 'bezú 'bú kuḡpi ũdũ ãkó rĩ agá, ĩri ní 'bú rĩ ě tị mbĩzú ngá ãzi sĩ mgbé, ãdroko ã ũ'bã rĩ 'bá vũ drĩgé nōgó rĩ pi ě mị ku cĩmgbá cazú ílí élífũ ãlu rĩ vé ũdũ gé. Tã 'dĩ'bée ã vudrĩ gé, ĩ kúru ĩri oḡu ĩfũ ãmvé lókíná be mǎdã.

⁴ Kúru má ní lúpá uruko ndrezú, 'bá úri'bá lúpá rĩ pi drĩgé rĩ pi, sėkí kọpi ní ũkpō tã lizú rĩ. Á ndre 'bá ĩ ní kọpi ě drĩ úlí Yėsũ vé tã ũlũngará ã tã sĩ rĩ pi, ãzini ú'dúkó Múngú vé rĩ ã ũlũngará ã tã sĩ rĩ pi, ĩbĩgó rĩ ĩnjĩ'bá kuyé rĩ pi, ãzini ĩrivé ĩndrĩlíkí ĩnjĩ'bá kuyé rĩ pi, ĩrivé bílẹmị ã'yĩ'bá ũ'bã'bá ĩ ẹndrẹtị gé kuyé, dōku ĩ drĩ ágélé gá kuyé rĩ pi, kọpi íngákí gōó ídri rú mǎlũngǎ ruḡ Kúrísítō be ca ílí élífũ ãlu. ⁵ 'Dĩri íngángará ídri rú drĩdrĩ rĩ. 'Bá rĩ pi ě ĩmbítã íngákí gōó ídri rú kuyé cĩmgbá ílí élífũ ãlu vé ũdũ gé. ⁶ Tǎkiri ri adri 'bá uletere adri'bá íngángará drĩdrĩ 'dãri agá ĩndĩ rĩ pi ní. Drǎngará ímúpi vúlé 'dĩ rĩ, ĩri drǎngará ĩrĩ ĩ ní vezú ãní ãcí sĩ rĩ, kọpi gōkí flí 'a ni gé ku. Kọpi ímú mǎlũngǎ ru adrizú atala rú Múngú be, ãzini Kúrísítō be, ca ílí élífũ ãlu.

Ĩrĩñǎkí Sǎtǎnǎ ri

⁷ Ílí élífũ ãlu 'dĩri kǎdō deḡ, ĩ kúru Sǎtǎnǎ ri oḡu ĩfũ 'bú kuḡpi ũdũ ãkó rĩ agásĩ ãmvé. ⁸ ĩri kúru mu 'bá rĩ pi ě mị ũ'bã muzú ãngũ rĩ pi agásĩ vũ drĩgé sĩ céré, ãngũ ĩri ní muḡ 'bá rĩ pi ě mị ũ'bázú 'dĩ'bée ĩ zị Gógĩ, ãzini Mǎgógĩ. ĩri ímú kọpi tra mu ẹ'dí 'dịngará gá, kọpivé kǎlǎfe ambamba ícókí lǎá bǎ ku. ⁹ Á ndre kọpi 'dekí muḡ ãngũ ãmbúgú rĩ agásĩ, mučí 'bá Múngú

vé rĩ pi ceé kũrú Múngú vé lěélě rĩ agá 'dǎá. 'Bo ácí ní íngázú 'bũ gé 'dǎásĩ, lǔzú kôpi drĩgé, kôpi zázú vezú mgbílíngbílí. ¹⁰ Ādróko kôpi ē mị ũ'bǎápi 'dĩri, 'dukí ìri 'beé ácí ciípi kú nyǎlũ 'dĩri agá, ácí 'dĩri ĩ ní ìbĩgọ pi ú'bézú nẹbĩ ũnjó rĩ be 'a ni gé rĩ. Kôpi ìzàngǎ nya 'dǎlé ùtúná pi ìníná be ùdũ ákó.

Lìkí tǎ 'bá ũdrǎ'bá gí rĩ pi drĩgé

¹¹ Kúru má ní lúpá āmbúgú imvesírílí ni ndrezú, 'bá āzi úrí kuú drĩ ni gé. 'Bũ pi vũ be ngakí ápá ẹndrẹti ni gé sǐ rá, kôpi gǒkí índré kuyé. ¹² Á ndre 'bá ũdrǎ'bá gí ẹzị be āmbúgú, āzini ẹzị be mǎdǎṅǎ rĩ pi tukí pá kuú lúpá Múngú vé rĩ ẹndrẹti gé. ĩ ní búkũ rĩ pi ũzizú, ĩ ní kpá gǒzú búkũ ìdri vé rĩ zizú. Lìkí tǎ 'bá ũdrǎ'bá gí rĩ pi drĩgé tǎ kôpi ní 'oó rĩ vú sǐ sụ ĩ ní sǐi búkũ rĩ pi agá 'dǎá rĩ tịnì. ¹³ Āvũ yị tafu agá rĩ pi ní ìfũzú āmvé, āvũ rĩ pi ìfũkí vũrǎ 'bá ũdrǎ'bá gí rĩ pi vé ìndrí ní adrizú rĩ agásĩ āmvé, lịkí 'bá ālu ālu vé tǎ, tǎ ìri ní 'oó rĩ vú sǐ. ¹⁴ Drǎ, āzini vũrǎ 'bá ũdrǎ'bá gí rĩ pi vé ìndrí ní adrizú rĩ, ĩ ímụ kôpi 'dụ ú'bé céré ácí ciípi kú nyǎlũ 'dĩri agá. Ācí ciípi kú nyǎlũ 'dĩri, ìri drǎngará ìrĩ rĩ. ¹⁵ 'Bá ĩ ní rụ ni sǐi búkũ ìdri vé rĩ agá kuyé rĩ, 'bekí ìri ácí ciípi kú nyǎlũ 'dĩri agá gí.

21

'Bũ ú'dí, āzini vũ ú'dí rĩ

¹ Kúru má ní 'bũ ú'dí ndrezú āzini vũ ú'dí ndrezú. 'Bũ drĩdrĩ rĩ pi vũ drĩdrĩ rĩ be, kôpi áfíkí 'dǐisĩ rá. Yị tafu rĩ áfí kpá rá. ² Má ní kũrú

uletere Yêrúsâlémã ú'dí rĩ ndrezú, ĩri ri ísì ímúzá
'bũ gé Múngú vúgá 'dãásĩ vũgá nõó, sũ ọmúrúgọ
'i úsúpi kọnjúkọnjú ícọpi ágó vé ni gí rĩ tịni. ³ Á
yì ụ'dúkọ íbì íkụ lúpá mālũngã vé rĩ gé 'dãásĩ
kpõrõ be kĩnĩ, “Í ndre drĩ ká, Múngú ísì nóni ívé
'bá rĩ pi ãsámví gé gí, ĩri ímú adri kọpi be trụ
ãlu, kọpi ímú adri 'bá ĩrivé ni, ĩri kpá adri Múngú
kọpivé ni. ⁴ ĩri ímú kọpivé mĩndre úde kọpi
mị gé sĩ rá, drăngará ri gõ adri 'dãáyo. ĩzãngã
nyangará, ãa ngongará, ãzini rụ'bá ásongará ri
gõ adri 'dãáyo, tã ụkụ rĩ ã vúgú 'i deępi 'dĩ.”

⁵ 'Bá úrípi lúpá mālũngã vé rĩ drĩgé rĩ ní 'yozú
kĩnĩ, “Ma ngá ãrêvú újá céré ícá ú'dí!” Kúru ĩri
ní 'yozú má ní kĩnĩ, “Í sĩ tã 'dĩri vũgá, ụ'dúkọ
'dĩri, ĩri tã áda ĩ ícọ ẹsì 'bã drĩ ni gé rá.”

⁶ ĩri ní 'yozú má ní kĩnĩ, “Tã rĩ nga 'i gí. Ma
Álĩfã 'i, ãzini Õmégã 'i, má í'dó tã rĩ pi ãrêvú
céré nĩ, ma kpá de nĩ. 'Bá yĩí úvá ní ndéé rĩ,
ma ĩri ní yĩí ídri sēępi rĩ sē mvụ pírini. ⁷ 'Bá
ãdróko ri ndēępi rá rĩ, ĩri drĩlé múké ísú rá, ma
adri Múngú ĩrivé ni, ĩri adri mvá mávé ni. ⁸ 'Bo
'bá adri 'bá ụrị rú rĩ pi, 'bá Yẹsũ ri ẹ'yì 'bá kuyé
rĩ pi, 'bá yĩkì be ùnjì rĩ pi, 'bá ãngũ ú'dí 'bá rĩ pi,
'bá ọwụ rú rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ngá ĩ ní
úde múngú rú rĩ ĩnjì 'bá rĩ pi, 'bá ùnjó rú rĩ pi
be céré, ĩ kọpi 'be ãcí ciipi kú nyālũ rĩ agá. 'Dĩri
drăngará vú ĩrĩ rĩ.”

⁹ Mālāyikā ẹzịrị Múngú vé ĩgãṅá wõnyókì be
agá rĩ rụ'bée ĩ drĩgé rĩ pi vé ãlu ní ímúzá má
vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mí ímú, ma mí ní
Kãbĩlõ Mvã rĩ vé ọmúrúgọ 'i da rá.” ¹⁰ ĩri ní

ma 'duzú jizú Índrí Uleterē rĩ vé ũkpō sī írā zōópi urugégé 'dāá ni drĩgé, ĩri ní má ní kŭrú uleterē Yērúsālēmā ú'dí rĩ í'dazú, ĩri ri ísí ímúzá 'bŭ gé Múngú vúgá 'dāásī vŭgá nōó. ¹¹ Dī ọ́gú sŭ Múngú ní dđí ọ́gú pŏwŭpŏwŭ rĩ tĩnĩ, ĩrivé đđngará sŭ írā ũnyĩ be ọ́gúpi nyilínyilí ĩ ní zĩ jásĩpā rĩ tĩnĩ, ĩri uleterē ọ́gú sŭ múndŭrā tĩnĩ. ¹² Sĭkí gārā ni kání ābi rú ni sī kŭrŭ urugégé 'dāá, ĩri kĕtĩ be mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ũ'bākí mālāyíkā ālu ālu kĕtĩ mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée gé sī céré, sĭkí rú sŭrú mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ Īsērélē vé 'dĩ'bée vé rĩ kú kĕtĩ 'dĩ'bée rú'bá gá sī. ¹³ Kĕtĩ na ni pi ũtú ní ĩfŭngará gálésĭla, na ni pi ũrŭlésĭla, na ni pi ándrélésĭla, na ni pi ũtú ni 'dengará gálésĭla. ¹⁴ Kání ābi rú ĩ ní sĭ kŭrú rĩ ā gārā gá sī kŭrŭ rĩ, sĭkí írā mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ĩ ní rizú jó ā ndú ā'bázú ũkpó ũkpó ni pi drĩgé. Sĭkí Kābĭlō Mvā rĩ vé 'bá áyúáyŭ mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé rú ālu ālu írā 'dĩ'bée rú'bá gá sī.

¹⁵ Mālāyíkā átápi má be rĩ, ĩri aya dábŭ rú ngá ũ'bĭzú ni be 'í drĩgé kŭrú rĩ ũ'bĭzú āní, kĕtĩ rĩ pi be, āzini kání ābi rú rĩ be. ¹⁶ Kŭrú rĩ cúngā be sŭ, zōngará ni pi pŭngará ni be céré trōtrō. Mālāyíkā rĩ ní kŭrú rĩ ũ'bĭzú aya dábŭ rú 'í drĩgé 'dĩri sī, ũ'bĭ ĩri caá máyĭlĩ élifŭ ālu mŭđŭrŭlŭ sŭ (1,400). Zōngará ni pi pŭngará ni be, tŭngará ni ũrŭlé rú rĩ be kŏpi zŏkí céré trōtrō. ¹⁷ Mālāyíkā rĩ ní kpá aya dábŭ rú ngá ũ'bĭzú rĩ í'duzú kání ābi rú rĩ ũ'bĭzú āní, kání ābi rú 'dĩri vé tengará pá ágélé mŭđŭrŭlŭ ĩrĩ mŭdrĩ drĩ ni ázıyá (216).

¹⁸ Kání ābi rú 'dĩri ũ'bākí ĩri írā ọ́gúpi ọ́gúọ́gŭ ĩ ní zĩ jásĩpā rĩ sī. Sĭkí kŭrú rĩ dábŭ áda ọ́gúpi

sũ mundũrã tĩnĩ rĩ sĩ. ¹⁹ Ũ'bākĩ írã mụdrĩ drĩ ni ịrĩ ọgụ'ba ọgụ'ogũ ni pi írã ì ní kũrụ rĩ vé kání ābi rú rĩ ā ndụ ā'bāzú rĩ pi ā rụ'ba gá sĩ. Ālu ri ì zị jāsīpā, ịrĩ rĩ sāpírā, na rĩ kālēsēdónĩ, sụ rĩ ēmērālídō, ²⁰ tōwụ rĩ ónīkīsĩ, áziyá rĩ kārīnēliyā, ẹzịrĩ rĩ kīrīsōlītē, ārō rĩ bērilō, úrōmĩ rĩ tōpázĩ, mụdrĩ rĩ kīrīsōpūrāsĩ, mụdrĩ drĩ ni ālu rĩ jāsīnītĩ, mụdrĩ drĩ ni ịrĩ rĩ āmētāsītĩ. ²¹ Kẹtị mụdrĩ drĩ ni ịrĩ 'dī'bee, údékí ngá imve ọgụ'ba ọgụ'ogũ ì ní zị pālĩ ni pi sĩ. Pālĩ ālu rĩ údé kẹtị ālu. Lẹtị āmbúgú kũrụ rĩ vé rĩ, údékí dábũ áda ọgụpi mundũrã rú ni sĩ.

²² A ndre jó Múngú vé ni kũrụ rĩ agá 'dāá kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú Ũkpō 'Dípa ri Kābīlō Mvā rĩ be, kọpi Jó Múngú vé rĩ.* ²³ Kũrụ rĩ agá 'dāá, lē ụtụ ku, lē mbāá ku, ā'diātāsīyā Múngú ri dī āngū ìmgbērē kũrụ rĩ agá 'dāá nĩ, āzini Kābīlō Mvā rĩ dī āngū ìmgbērē uletere kũrụ rĩ agá 'dāá nĩ. ²⁴ 'Bá vū drīgé rĩ pi ímụ ẹcị kọpi ní dī āngū ìmgbērēé kuú uletere rĩ sĩ, 'bāgú vū drīgé rĩ pi ímụ ìvè ā'bú ịjị Múngú ri ìnjịzú, āzini Kābīlō Mvā rĩ ìnjịzú. ²⁵ Sā céré, kũrụ rĩ vé kání ābi rú rĩ vé kẹtị rĩ pi adri mgbọ, ụpīkí ku, ā'diātāsīyā ìnịná gō adrii 'a ni gé 'dāá ku. ²⁶ 'Bá vū drīgé rĩ pi céré ímụ ìvè ā'bú ịjị Múngú ri ìnjịzú Kābīlō Mvā rĩ be kũrụ rĩ agá 'dāá. ²⁷ 'Bá ri'ba ùnjīkānyā 'o'ba, tā drịnjá sēepi ni 'o'ba, āzini 'ba ùnjó rú rĩ pi, ícókí fí kũrụ rĩ agá 'dāá āluṅáni ku, 'yéṅá 'ba ì ní kọpi ā rú sī Kābīlō Mvā rĩ vé búkū ídri vé ì ní 'ba tā

* **21:22** 21:22 Kọpi Jó Múngú vé rĩ: Tā 'dīri vé íffí, Múngú pi Yésū be, kọpi ri adri kũrụ rĩ agá 'dāá. 'Bá rĩ pi ícọ kọpi ìnjị vūrā céré gá sĩ.

'o'bá p̄r̄i r̄i pi ã r̄ú s̄ízú r̄i pi ícó fi n̄i.

22

Ȳĩ ãmbúgú d̄ĩpi d̄id̄i ídri s̄épi r̄i

¹ Mālāyíkā r̄i ní má ní ȳĩ ãmbúgú d̄ĩpi d̄id̄i ídri s̄épi, adriípi uletere ógúpi m̄úndūrā t̄in̄i r̄i i'dazú, ȳĩ r̄i íb̄i íd̄i ím̄úzú M̄úngú vé lúpá Kābīlō Mvā r̄i be r̄i gé 'dāásī, ² d̄i m̄úzú k̄ūrú r̄i vé lét̄i ãmbúgú r̄i ã ágáná gá s̄i. P̄et̄i ídri s̄épi r̄i d̄u ȳĩ ãmbúgú d̄ĩpi d̄id̄i r̄i ã gārā gá s̄i ílébe ílébe. Íl̄i ālu agá, ĩri 'a vú be m̄udr̄i dr̄i ni ĩr̄i, mbāá ālu agá, ĩri 'a vú s̄i ālu. 'Bá āngū r̄i pi agásī r̄i pi ri 'bá dr̄a be r̄i pi ídr̄i b̄i ni s̄i.

³ M̄úngú gō 'bá k̄ūrú r̄i agá r̄i pi trií ku. M̄úngú ri Kābīlō Mvā r̄i be, k̄opi úr̄i ívé lúpá dr̄igé k̄ūrú r̄i agá 'dāá, kuru M̄úngú vé át̄i'bá r̄i pi 'de ri M̄úngú ri ĩnj̄i. ⁴ Át̄i'bá r̄i pi M̄úngú ri ndre ĩ m̄i s̄i, ĩ M̄úngú vé r̄ú s̄i k̄opi ̄end̄r̄et̄i gé. ⁵ ĩn̄in̄á gō adrií ku, 'bá adri'bée k̄ūrú r̄i agá 'dāl̄é r̄i pi ícókí lāmbā l̄éé ku, dōku ūt̄ú l̄éé ku, ã'diātāsīyā Úpí M̄úngú ri d̄i āngū ĩmgb̄ēr̄e k̄opi ní n̄i. M̄úngú ri mālūngā r̄u m̄úzú k̄opi be ūd̄ū ākó. ⁶ Mālāyíkā r̄i ní 'yozú má ní k̄in̄i, "Ū'dúkó 'd̄i'bée tā áda, tā ni 'i 'd̄u nga rá. Úpí M̄úngú át̄a ót̄ú n̄éb̄i r̄i pi ní, ĩp̄ē ívé mālāyíkā ím̄ú tā l̄épi 'i ngaápi mb̄ēl̄ēná r̄i i'daá ívé át̄i'bá r̄i pi ní."

Ȳēsū vé ĩgōngará

⁷ Ȳēsū ní 'yozú má ní k̄in̄i, "Í ndre dr̄i ká, Ma ĩgō mb̄ēl̄ēná rá! Tā ím̄úpi 'i ngaápi dr̄i dr̄i 'd̄il̄é

ĩ ní tã ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ, 'bá tã ni 'duḅpi ngaápi rá rĩ, ĩri tãkíri řsú rá.”

⁸ Ma Yũwánĩ 'i, á yĩ tã 'dĩ'bée ma 'i, āzini á ndre ma 'i. Má kã tã 'dĩ'bée yĩ, āzini ndreé, má ní 'dezú kũmũcí ũtĩzú mālāyíkã tã 'dĩ'bée i'daápi má ní rĩ ĩnjĩzú. ⁹ 'Bo mālāyíkã rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, “Lě mĩ ĩnjĩ ma ku. Ma ātĩ'bá mí tĩnĩ, mí édrĩpi nēbĩ rĩ pi tĩnĩ, āzini 'bá céré Múngú vé ũ'dúkó ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ ẹ'yĩ'bá rĩ pi tĩnĩ, mí ĩnjĩ Múngú ri áyu.”

¹⁰ ĩri ní gōzú 'yozú má ní kĩnĩ, “Lě mĩ úcí tã ímúpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dĩlé ĩ ní ũlũú, ĩ ní sĩi búkũ nōri agá 'dĩri 'bá āzi ní ku, ā'diātāsīyā sã tã 'dĩri ní ímúzú 'i ngazú rĩ ĩnyĩjã. ¹¹ 'Bá bĩ ākó riipi ũnjĩkãnyã 'oópi rĩ, ā 'o ĩngá mužú ĩyĩ, 'bá drĩ be ũnjĩ rĩ, ā 'o ĩngá ívé drĩ ũnjĩ rĩ mužú ĩyĩ, 'bá riipi tã pĩrĩ 'oópi rĩ, ā 'o tã pĩrĩ rĩ mužú drĩdrĩ, 'bá uletere rĩ ā adri mužú uletere.”

¹² Yēsũ kĩnĩ, “Īmi ndrekí drĩ ká, ma ĩgō mbēlējã, ma ímú 'bá ālu ālu ũfě tã ĩri ní 'oó rĩ vú sĩ. ¹³ Ma Álĩfã 'i, āzini Ōmégã 'i, í'dóngará gá 'dãá, ma anigé, ũ'dú ũdũ vé rĩ gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tã rĩ pi ārēvú céré nĩ, ma kpá de nĩ.

¹⁴ “'Bá ĩvé bōngó āco akoóko rĩ ũjĩ'bá gĩ rĩ pi* tãkíri řsú rá, kōpi ícó fi mužú kějĩlě rĩ gé sĩ kũrú rĩ agá 'dãá rá, kōpi ícó pětĩ ídri sēepi rĩ vé ũ'a nya rá. ¹⁵ 'Bá ũnjĩkãnyã 'o'bá má ní ā'yĩ fi kũrú

* **22:14** 22:14 'Bá ĩvé bōngó ũjĩ'bá gĩ rĩ pi: 'Bá 'dĩ'bée ri ĩvé bōngó ũjĩ āri Yēsũ vé rĩ sĩ, kōpivé bōngó ri adri ule imvesĩrlĩlĩ, Yēsũ ri kōpi trũ ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ rá. 'Í lã I'dangará 7:14.

rĩ agá 'dǎá ku rĩ pi, 'bá ọwú rú rĩ pi, 'bá ǎngũ ú'dí'bá rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ri'bá ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ịnjĩ'bá rĩ pi, 'bá ũnjō ǎ tǎ lē'bá ambamba rĩ pi.

¹⁶ “Ma Yēsũ 'i, á pē mávé mǎlǎyíkǎ rĩ mujú tǎ 'dĩ'bée ũlũ ĩmi ní, ĩmi 'bá kǎnísǎ vé ma ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi. Ma Mvǎ ĩfũúpi 'bǎgú Dǎwúdĩ vé úyú agá nĩ, ma ri dĩ sũ mǎrǎbǎ ẹ'bútĩnǎ vé rĩ tĩnĩ.”

¹⁷ Índrĩ Uleterē rĩ pi ọmúrúgọ rĩ be, kọpi ní 'yozú Yēsũ ní kǐnĩ, “Mí ímú.” 'Bá tǎ 'dĩri yĩpi rá rĩ ǎ 'yo, “Yēsũ, mí ímú.” 'Bá yĩ úvá ní ndēé gí rĩ, ẹ ímú, 'bá lēpi yĩ 'dĩri mvuúpi rá rĩ, ẹ ímú yĩ ídri vé ĩ ní rií sēé kǎna 'dĩri ẹ'yĩ mvuú.

¹⁸ Ma Yũwǎnĩ 'i, á lē 'yoó 'bá rĩ pi ní céré 'dĩni, 'bá tǎ ímúpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dílé ĩ ní ũlũú ĩ ní sǐ búkũ nōri agá rĩ yĩpi rĩ, 'bǎ dō tǎ ǎzi túngú ni 'a ni gé, Múngú ri ĩri ĩrĩnǎ wọnyókĩ ĩ ní sǐ búkũ nōri agá rĩ pi sǐ. ¹⁹ 'Bo 'bá rĩ 'dụ dō tǎ ĩ ní sǐ búkũ nōri agá rĩ pi ǎmvé, Múngú ri 'bá 'dĩri gũ ǎmvé, ícọ fí kũrú adripi uleterē ĩ ní tǎ ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ agá ku, ǎzini ícọ kpá pẹtĩ ídri sēpi ĩ ní tǎ ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ vé ũ'a nyaá ku.

²⁰ Yēsũ tǎ 'dĩ'bée átápi rĩ kǐnĩ, “Ádarú, ma ímú mbēlēnǎ.”

ǎmĩnǎ. Úpí Yēsũ, mí ímú.

²¹ ĩmi 'bá Múngú vé rĩ pi, Úpí Yēsũ vé ẹsĩ múké rĩ ǎ adri ĩmi be. ǎmĩnǎ.

Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị

Keliko: Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20